

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 10 listopada 2017 r.

Poz. 7256

Elektronicznie podpisany przez:

Artur Słowik; MUW

Data: 2017-11-10 14:49:09

UCHWAŁA NR XL-397-17 RADY MIEJSKIEJ W ANDRYCHOWIE

z dnia 26 października 2017 roku

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie Rada Miejska w Andrychowie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Andrychów na lata 2017 – 2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

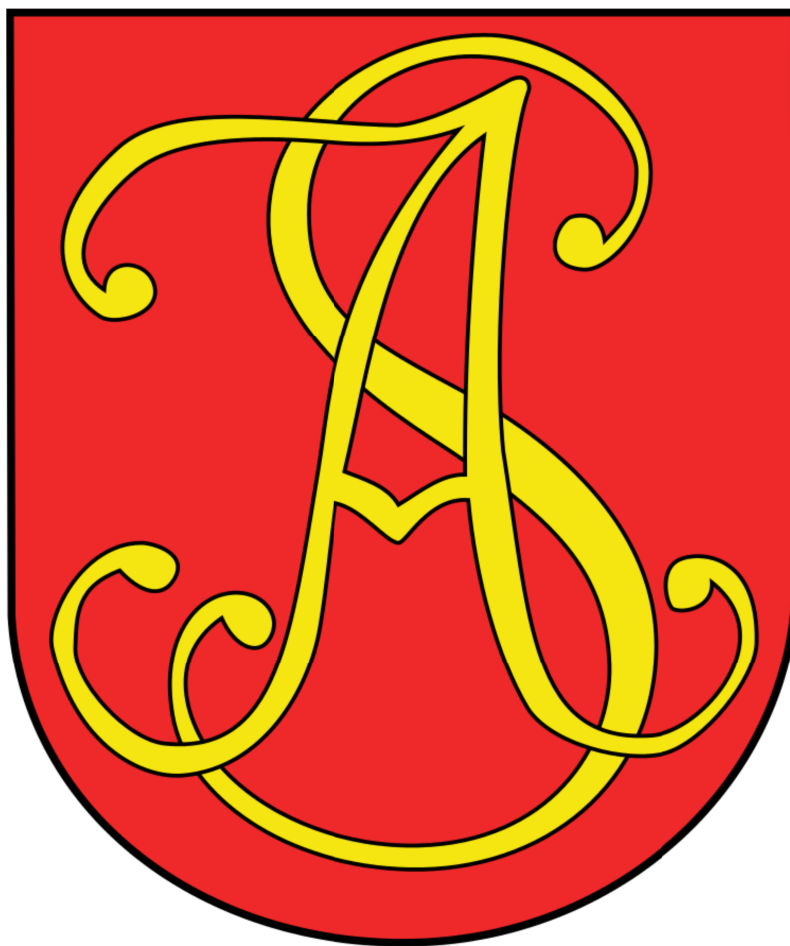
§ 2. Wykonanie Uchwały powierza się Burmistrzowi Andrychowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Roman Babski

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ANDRYCHÓW NA LATA 2017 - 2020

OPRACOWANIE:
mART Marta Mokanek
ewidencjazabytkow@gmail.com

ANDRYCHÓW, LIPIEC 2017

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

ZAŁĄCZNIK DO
UCHWAŁY NR. XL-397-17
RADY MIEJSKIEJ W ANDRYCHOWIE
Z dnia 26 października 2017 roku

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	2
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	2
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	2
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	2
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	2
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	2
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	2
5.2.1. Charakterystyka gminy.....	2
5.2.2. Historia miejscowości gminy Andrychów.....	2
5.3. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne.....	2
5.4. Dziedzictwo niematerialne.....	2
5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	2
5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	2
5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	2
5.6. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	2
5.7. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków.....	2
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.....	2
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	2

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	2
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	2
9.1. Dotacje.....	2
9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.....	2
9.3. Środki europejskie.....	2
10. Realizacja i finansowanie przez gminę Andrychów z zakresu ochrony zabytków.....	2
11. Bibliografia.....	2
12. Spis tabel, rysunków i zdjęć.....	2

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jako jeden z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość i świadomość społeczności. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element kultury, który wpływa na kształtowanie się otoczenia człowieka współczesnego, mający wszechstronny wpływ na jego życie codzienne. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane i wykorzystane, powinny stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

W 20 lat po zapoczątkowaniu w Polsce przemian ustrojowych pojawiają się nowe zjawiska i postawy wobec problemu ochrony dorobku i spuścizny minionych pokoleń. Zaczynamy postrzegać dziedzictwo kulturowe, jako jedną z ważniejszych gałęzi życia gospodarczego, która może generować znaczne zyski. Przejawem nowego podejścia władz do roli dziedzictwa kulturowego było przyjęcie 23 lipca 2003 r. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zastępując starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., na nowo zdefiniowała pojęcia z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i określiła politykę państwa oraz powinności władz państwowych i samorządowych w tej dziedzinie. Ustawa zobowiązuje organy samorządu do sporządzania co cztery lata Programów opieki nad zabytkami. Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku.

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Andrychów (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Andrychów. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2014 poz. 1446, ze zm.) oraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu.

GPOnZ to dokument uzupełniający do innych aktów planowania. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą GPOnZ jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu beneficjentami GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy miasta. Istotnym celem GPOnZ jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy partycypacji mieszkańców gminy, w różnych formach ich życiowej aktywności (praca zawodowa, działalność społeczna, działania wynikające z prawa własności

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

lub z użytkowania obiektów zabytkowych) zaangażowanych w opiekę nad zabytkami. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych, służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem opieka nad zabytkami ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków (którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego), a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto, ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy, wyznacza cele opracowania GPOnZ i są one następujące:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

Dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat. Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

2) uznanie za pomnik historii.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Cofnięcie uznania zabytku nieruchomego za pomnik historii następuje w trybie przewidzianym dla jego uznania. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

3) utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

- **Art. 16 ust. 1:** wskazuje radę gminy, jako organ tworzący park kulturowy. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- **Art. 17:** określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 446 ze zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1073). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1332). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 519), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 ze zm.), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 862). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1817 ze zm.). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

• **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 972). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

• **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 ze zm.). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

• **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1506 ze zm.).

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 - 2017**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 - 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane przy zabytkach.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednolicenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych. Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004 - 2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinęta w 2005 r., poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych oraz rozwój kolekcji muzealnych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących kierunkach interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.

- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• **Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030**

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 została przyjęta uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”, Program Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego, Subregionalny Program Rozwoju 2014 - 2020, Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego;

- **powiatowym:** Strategia Rozwoju Powiatu Wadowickiego na lata 2015 - 2020, Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wadowickiego na lata 2016 - 2020, Program ochrony środowiska dla powiatu wadowickiego na lata 2014 - 2021.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

• **Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości”**

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 - „Małopolska 2020. Nieograniczone możliwości została przyjęta 26 września 2011 r. przez Sejmik Województwa Małopolskiego. Wyznana one cele „które - jako społeczność regionalna - możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie roku 2020”.

Wizją władz regionu jest, aby: „Małopolska była atrakcyjnym miejscem życia, pracy i spędzania czasu wolnego, europejskim regionem wiedzy i aktywności, silnym wartościami uniwersalnymi, tożsamością i aspiracjami swoich mieszkańców, świadomie czerpiącym z dziedzictwa i przestrzeni regionalnej, tworzącym szanse na rozwój ludzi i nowoczesnej gospodarki”.

Główny cel: Efektywne wykorzystanie potencjałów regionalnej szansy dla rozwoju gospodarczego oraz wzrost spójności społecznej i przestrzennej Małopolski w wymiarze regionalnym, krajowym i europejskim.

Realizacja głównego celu oparta na działaniach w siedmiu obszarach:

1. Gospodarka wiedzy i aktywności;
2. Dziedzictwo przemysłu czasu wolnego;
3. Infrastruktura dla dostępności komunikacyjnej;
4. Krakowski obszar metropolitalny i inne subregiony;
5. Rozwój miast i terenów wiejskich;
6. Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne;
7. Zarządzanie rozwojem województwa.

Obszar drugi obejmuje zagadnienia związane z ochroną dziedzictwa kulturowego województwa. Celem strategicznym tego obszaru jest: „Wysoka atrakcyjność Małopolski w obszarze

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

przemysłów czasu wolnego dzięki wykorzystaniu potencjału dziedzictwa regionalnego i kultury”. W obszarze tym zostały wyodrębnione cztery kierunki polityki rozwoju:

- Ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej;
- Zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego;
- Kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego;
- Wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego.

Wszelkie cele i zadania w ramach obszaru nr 2: Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego zakładają efektywne wykorzystanie zasobów dziedzictwa regionalnego (zarówno kulturowego, jak i przyrodniczego) dla wzmocnienia zewnętrznej konkurencyjności regionu Małopolski oraz poprawy jego atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i spędzania czasu wolnego.

• **Program Strategicznego Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego**

Samorząd województwa małopolskiego przygotowuje 10 programów strategicznych, które stanowić będą najważniejsze narzędzia zarządzania rozwojem regionu - w ramach realizacji Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020. Programy te mają zapewnić jak najlepsze wykorzystanie atutów regionu oraz niwelację zdiagnozowanych problemów/ barier. Zawierają propozycje przedsięwzięć kluczowych dla osiągnięcia wyznaczonych celów. W marcu 2013 r. Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął projekty 9 programów, w tym Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego.

Celem głównym programu Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego jest podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o aktualne i innowacyjne walory dziedzictwa kulturowego i kultury oraz atrakcyjność turystyczną, a także stymulowanie, wspieranie, modelowanie postaw otwartych, aktywnych i kreatywnych. Sformułowane zostały 4 priorytety, w tym 1 wprost odnoszący się do dziedzictwa kulturowego - Wzmocnienie źródeł tożsamości poprzez ochronę zasobów dziedzictwa, jego rewaloryzację, kształtowanie krajobrazu kulturowego, rewitalizację przestrzeni oraz odczytywanie i interpretację znaczeń kulturowych. W ramach priorytetu zaplanowano 3 działania:

- 1) Działanie 1.1 Przeszłość przyszłości. Prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach;
- 2) Działanie 1.2 Dla dziedzictwa - Opis i interpretacja dziedzictwa oraz podnoszenie kompetencji kulturowych;
- 3) Działanie 1.3 Kompleksowe programy rewitalizacji społecznej i ekonomicznej oraz kształtowanie przestrzeni. Wyznaczone priorytety i działania odzwierciedlają założenia określone w Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 - 2020 oraz mieszczą się w ogólnym zarysie zasad wsparcia w perspektywie finansowej 2014 - 2020.

• **Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020**

Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020 (SPR) został przyjęty uchwałą nr 1810/15 Zarząd Województwa Małopolskiego z dnia 29 grudnia 2015 r. SPR jest dokumentem programowym o

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

charakterze wykonawczym w stosunku do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020 i komplementarnym wobec Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Jednocześnie SPR jest jednym z trzech instrumentów terytorialnych, poprzez który wdrażany będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014 - 2020 (RPO WM).

SPR jest instrumentem służącym wdrożeniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa zatem politykę Województwa Małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych.

W rozdziale 2.10. Dziedzictwo i przemysły czasu wolnego, omówiono zasoby dziedzictwa kulturowego regionu. Spośród 14 obiektów z Polski wpisanych na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO, aż 6 miejsc lub zespołów obiektów znajduje się w Małopolsce. Na koniec 2013 roku spośród 47 400 obiektów wpisanych do małopolskiej wojewódzkiej ewidencji zabytków, do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych wpisanych było 5 079 obiektów. Do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych wpisanych było 31 479 obiektów.

• **Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017**

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2014 - 2017 został przyjęty uchwałą nr LI/822/14 przez Sejmik Województwa Małopolskiego dnia 26 maja 2014 r. Jest to kontynuacja i rozwinięcie Wojewódzkiego programu ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Małopolski przyjętego uchwałą nr XXXVII/469/05 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 3 października 2005 r., a następnie Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010 - 2013 przyjętego uchwałą nr LII/843/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego dnia 8 listopada 2010 r.

Celem opracowania jest stworzenie i wdrożenie nowego modelu rozwoju przestrzeni kulturowej, będącej przestrzenią spójną, innowacyjną, produktywną i kreatywną w dziedzinie nauki i kultury, wykorzystującą zasoby dziedzictwa kulturowego, która zapewni mieszkańcom Małopolski wysoką jakość życia w oparciu o pomyślność gospodarczą i szacunek dla dziedzictwa. Najważniejszym wyzwaniem pozostaje skorelowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Zdefiniowana w ramach programu misja brzmi następująco: PRZESZŁOŚĆ PRZYSZŁOŚCI - ambitne i wieloaspektowe wskazywanie wartości krajobrazu kulturowego, a także zintegrowanie działań na rzecz wzmocnienia systemu ochrony i opieki nad regionalnym dziedzictwem oraz świadomego wykorzystywania jego zasobów dla rozwoju regionu i poprawy jakości życia mieszkańców.

Celem strategicznym jest zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego Małopolski dla rozwoju gospodarczego regionu i zapewnienia wysokiej jakości życia Małopolan. Wyznaczono 2 cele kierunkowe, w ramach których określono 5 priorytetów oraz 33 kierunki działań, stanowiące wytyczne horyzontalne ułatwiające prowadzenie skutecznej polityki ochrony

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz sprawowania właściwej opieki właścicielskiej nad posiadanymi dobrami kulturowymi:

Cel kierunkowy 1. Skuteczna ochrona regionalnej przestrzeni kulturowej i wartości kulturowych;

Priorytet 1. Zachowanie historycznej ciągłości i autentyczności regionalnego dziedzictwa kulturowego;

Priorytet 2. Zachowanie historycznej wielokulturowości regionu, tradycji i tożsamości regionalnej i lokalnej;

Cel kierunkowy 2. Funkcjonalne zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową;

Priorytet 1. Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalnym i lokalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 2. Efektywne zarządzanie regionalnym dziedzictwem kulturowym;

Priorytet 3. Ekonomiczne zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego.

W ramach Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami wyznaczono także propozycje konkretnych zadań programowych o randze ponadlokalnej (katalog otwarty), wynikające z przyjętych priorytetów i uwzględniające wyniki analizy strategicznej ochrony dziedzictwa kulturowego w regionie, wytyczne dokumentów planistycznych i rekomendacje służb ochrony zabytków. Dotyczą one w szczególności: zabytków zagrożonych, wymagających prac ratunkowych, zabytków o znaczeniu regionalnym, posiadających duże znaczenie artystyczne i historyczne, obszarów zaproponowanych do objęcia ochroną prawną, a także zasobów dóbr kultury współczesnej zidentyfikowanych w województwie małopolskim. Zakłada się współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, placówkami badawczymi, środowiskami naukowymi, podmiotami gospodarczymi i właścicielami lub użytkownikami zabytków - dla realizacji celów i zamierzeń określonych w programie.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego został przyjęty uchwałą nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. Plan zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym instrumentem regionalnej polityki przestrzennej, której kształtowanie i prowadzenie należy do zadań samorządu województwa. Podstawowym zadaniem planu jest określenie celów, zasad oraz kierunków gospodarowania przestrzenią województwa, stanowiące rozwinięcie długofalowej polityki regionalnej, która została zawarta w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego”. Dodatkowo, ważnym elementem jest wykreowanie jak najlepszych warunków przestrzennych do realizacji priorytetów inwestycyjnych, ujętych w „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego” oraz programach krajowych i wojewódzkich.

W tomie pierwszym (Uwarunkowania rozwoju), rozdział trzeci (Uwarunkowania kulturowe), podpunkt drugi, zostają wskazane elementy, które miały wpływ na bogate dziedzictwo kulturowe tego regionu. Składają się na nie zarówno zabytki architektury, budownictwa, sztuki, archeologii (sfera

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

materialna), ale także tradycje oraz zwyczaje (sfera niematerialna). Teren województwa małopolskiego jest bogaty w obiekty i zespoły zabytkowe. Zachowały się tu liczne przykłady architektury sakralnej, obiekty rezydencjonalne, obronne, mieszkalne, użyteczności publicznej, zabytki techniki, etnograficzne oraz układy przestrzenne miast, wsi i uzdrowisk.

Zgodnie z założeniami planu, dziedzictwo kulturowe stanowić ma trwały element krajobrazu województwa małopolskiego. Wśród tematycznych celów wymienić można między innymi:

- ochronę i rewaloryzację zasobów dziedzictwa kulturowego dla podniesienia poziomu wiedzy, świadomości historycznej oraz edukacji społeczeństwa, a także możliwości ich wykorzystania;
- wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla ochrony tożsamości regionalnej oraz promocji województwa i jego rozwoju gospodarczego;
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu poprzez prawidłowe kształtowanie struktur przestrzennych od skali urbanistycznej po rozwiązania architektoniczne.

• **Strategia Rozwoju Powiatu Wadowickiego na lata 2015 - 2020**

Strategia Rozwoju Powiatu Wadowickiego na lata 2015 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XLI/496/14 Rady Powiatu w Wadowicach z dnia 3 listopada 2014 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Wadowickiego na lata 2009 - 2015.

Strategia jest podstawowym dokumentem dla samorządu powiatu. Określa ona obszary, cele oraz kierunki interwencji polityki rozwoju, wskazuje również obszary problemowe wymagające poprawy. Strategia ma pełnić kluczową rolę w kształtowaniu postępowania samorządu powiatowego w perspektywie najbliższych lat.

Misja powiatu wadowickiego: Zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy powiatu wadowickiego jako atrakcyjnego i bezpiecznego miejsca zamieszkania, pracy, edukacji, inwestowania i wypoczynku w przyjaznym środowisku.

Wizja powiatu wadowickiego: Powiat Wadowicki przyjaznym miejscem do zamieszkania, pracy i spędzania wolnego czasu.

Cel strategiczny: Powiat wadowicki regionem opartym na wiedzy, aktywności zawodowej i przedsiębiorczości mieszkańców.

Jednym z czterech wyznaczonych obszarów jest - Obszar II: Turystyka, potencjał dziedzictwa regionalnego i kultury. W tym obszarze wyznaczono cztery główne kierunki polityki rozwoju województwa. Pierwszym z nich jest ochrona małopolskiej przestrzeni kulturowej. Związane z zupełnie nowym podejściem do kwestii związanych z zasobami dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego. Drugim kierunkiem jest zrównoważony rozwój infrastruktury oraz komercjalizacja usług czasu wolnego. Zrównoważony i kompleksowy rozwój turystyki w Małopolsce jest niezwykle istotny ze względu na ekonomiczny rozwój regionu. Oferta turystyczna powinna być zróżnicowana, przygotowana w oparciu o specyficzne walory poszczególnych części województwa. Jednocześnie wsparcie powinno być udzielane w taki sposób, aby wykorzystać potencjał miejsc, które mają

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

największy udział w generowaniu dochodów z obsługi ruchu turystycznego. Trzeci kierunek polityki rozwoju województwa na najbliższe lata to kształcenie kadr dla rozwoju i obsługi przemysłów czasu wolnego, do właściwego wsparcia rozwoju sektora turystyki, poprzez mobilizowanie Małopolan do aktywności w dziedzinie kultury fizycznej, sportu i rekreacji, a także do rozwoju kształcenia oraz doskonalenia kadr w dziedzinie szeroko pojętej kultury, obsługi ruchu turystycznego i zawodów ginących.

W Strategii zwrócono uwagę na wzmocnienie promocji dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego. Realizując ten kierunek polityki, podejmowane będą m.in. działania w zakresie edukacji obywatelskiej, budowania właściwych postaw wobec dziedzictwa kulturowego, lepszej współpracy pomiędzy podmiotami sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego, dalszej popularyzacji sportu i rozwoju turystyki pielgrzymkowej.

W ramach obszaru II wyznaczono następujący cel strategiczny, wraz z celami operacyjnymi i kierunkami działań:

Cel strategiczny: Stworzenie kompleksowej oferty spędzania wolnego czasu w powiecie wadowickim.

II.3 Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju infrastruktury podnoszącej atrakcyjność turystyczną regionu.

Kierunki działań II.3.1 Tworzenie nowych i modernizacja istniejących szlaków i ścieżek rowerowych na terenie powiatu.

II.3.2 Odnowa i ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu.

II. 4 Cel operacyjny: Opracowanie spójnej wizji promocji powiatu.

Kierunki działań II.4.1 Budowa zintegrowanego systemu informacji o atrakcjach turystycznych, bazie gastronomicznej i noclegowej na terenie powiatu.

II.4.2 Promocja potencjału turystycznego i kulturowego powiatu.

II.4.3 Wspieranie i organizacja imprez sportowych i rekreacyjnych, skierowanych do mieszkańców powiatu oraz turystów.

• Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wadowickiego na lata 2016 - 2020

Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wadowickiego na lata 2016 - 2020 został przyjęty uchwałą nr XIX/171/16 przez Radę Powiatu w Wadowicach dnia 13 października 2016 r. Program ten stanowi aktualizację Programu obowiązującego w latach 2012 - 2016.

Program jest zbiorem wytycznych określających współpracę między samorządem powiatowym, samorządami gminnymi, właścicielami zabytków oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Cele i zadania określone w programie mają służyć nie tylko zachowaniu dziedzictwa kulturowego powiatu wadowickiego, ale także szeroko pojętej współpracy dla poprawy jego stanu i zachowania dla przyszłych pokoleń.

W Programie wskazano stan opracowania Gminny programów opieki nad zabytkami w powiecie wadowickim. Tylko 4 na 10 gmin ma opracowane Programy.

Wyznaczone zadania Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wadowickiego:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

1. Prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych położonych na terenie powiatu wadowickiego.
 2. Współpraca z samorządami gminnymi w zakresie tworzenia i aktualizowania gminnych ewidencji zabytków.
 3. Kontrola ogólnego stanu zachowania zabytków oraz ich zabezpieczenia przeciwpożarowego i przed włamaniem.
 4. Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego gmin obiektów zabytkowych i obszarów o wysokich walorach przyrodniczych.
 5. Promocja zabytków i historii miejscowości położonych na terenie powiatu.
 6. Wspieranie organizacji szkolnych konkursów wiedzy o dziedzictwie kulturowym i zasobach przyrodniczych powiatu.
 7. Gromadzenie i upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowanych na realizację ochrony zabytków.
 8. Wspieranie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, obsługą ruchu turystycznego, agroturystyki i ekoturystyki.
 9. Powoływanie społecznych opiekunów zabytków.
 10. Inicjowanie działań w celu ochrony obiektów dokumentujących tradycyjną zabudowę wiejską (architektura drewniana).
 11. Wspieranie inicjatyw służących dokumentowaniu obiektów zabytkowych z terenu powiatu (fotografie, rysunki, opisy, zbieranie informacji historycznych i legend).
 12. Współorganizacja imprez kulturalnych i historycznych, festynów, wystaw, szkoleń tematycznie związanych z popularyzacją wiedzy o zabytkach i tradycji regionu.
 13. Umieszczanie na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru znaków informujących o tym, że dany zabytek podlega ochronie.
 14. Wyznaczanie nowych szlaków tematycznych i kulturowo-turystycznych w powiecie i włączanie ich w sieć istniejących o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.
 15. Wspieranie wydawnictw obejmujących zagadnienia związane z historią miejscowości leżących na terenie powiatu, promocja dziedzictwa kulturowego i walorów przyrodniczych powiatu (wydawnictwa albumowe, foldery tematyczne, inne formy popularyzacji).
 16. Rozwój agroturystyki w oparciu o posiadane walory kulturowe i przyrodnicze.
- Dla ww. zadań określono podmioty odpowiedzialne i współpracujące oraz źródła finansowania.

• Program ochrony środowiska dla powiatu wadowickiego na lata 2014 - 2021

Program ochrony środowiska dla powiatu wadowickiego na lata 2014 - 2021 został opracowany w grudniu 2014 r. Jest to aktualizacja Powiatowego programu ochrony środowiska dla powiatu wadowickiego przyjętego uchwałą nr XVII/93/04 Rady Powiatu Wadowickiego z dnia 29 marca 2004 r. Program jest dokumentem planowania strategicznego, przedstawiającym cele i kierunki

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

polityki ekologicznej powiatu wadowickiego. Program przedstawia podstawy prawne, ogólną charakterystykę powiatu, aktualny stan środowiska, kierunki działań strategicznych wraz z harmonogramem i kalkulacją kosztów oraz wskaźniki monitorowania stopnia realizacji celów założonych w programie.

Strategicznym celem polityki ekologicznej powiatu jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego, ochrona zasobów środowiska oraz tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno - gospodarczego.

Cel główny programu: Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz ochrona zasobów środowiska dla rozwoju Powiatu wadowickiego, realizowany poprzez następujące priorytety:

1. Poprawa jakości powietrza;
2. Ochrona przed hałasem;
3. Minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego;
4. Ochrona zasobów wodnych;
5. Rozwijanie systemu gospodarki odpadami;
6. Przeciwdziałanie występowaniu i minimalizowanie skutków negatywnych zjawisk atmosferycznych, geodynamicznych i awarii przemysłowych;
7. Ochrona i zachowanie środowiska przyrodniczego;
8. Ochrona ekosystemów leśnych;
9. Ochrona zasobów złóż przez oszczędne i zrównoważone gospodarowanie;
10. Zapewnienie bezpieczeństwa biologicznego powiatu;
11. Edukacja ekologiczna, kształtowanie i promocja postaw w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa publicznego oraz usprawnienie mechanizmów administracyjno - prawnych i ekonomicznych.

Na terenie powiatu istnieją następujące formy ochrony przyrody: pomniki przyrody, Rezerwat Madohora, Park Krajobrazowy Beskidu Małego, Obszary „NATURA 2000”: Beskid Mały (Natura 2000) PLH240023; Cedron (Natura 2000) PLH120060; Dolina Dolnej Skawy (natura 2000) PLB120005; Wiślicka (Natura 2000) PLH120084.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Strategia Rozwoju Gminy Andrychów na lata 2014 - 2020

Strategia Rozwoju Gminy Andrychów na lata 2014 - 2020 została przyjęta uchwałą nr XLVII-443-14 przez Radę Miejską w Andrychowie dnia 29.05.2014 r. Strategia jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu Gminy, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, w przestrzeni lokalnej.

Priorytety wyszczególnione w strategii wynikają z przyjętej wizji rozwoju Gminy Andrychów do 2020 roku i zdefiniowanych wyzwań rozwojowych. Ze względu na stwarzanie w perspektywie długookresowej największych możliwości wzrostu, uznane one zostały za najważniejsze. Wyodrębniono zatem pięć obszarów priorytetowych, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:

OBSZAR 1. GOSPODARKA, EDUKACJA I RYNEK PRACY;

OBSZAR 2. ZEWNĘTRZNA I WEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA;

OBSZAR 3. KAPITAŁ SPOŁECZNY I JAKOŚĆ ŻYCIA;

OBSZAR 4. ROZWÓJ PRZEMYSŁÓW CZASU WOLNEGO;

OBSZAR 5. NOWOCZESNE ZARZĄDZANIE.

Dla obszaru 3 wyznaczono następujący Cel strategiczny: Doskonalenie jakości usług publicznych oraz wzmacnianie kapitału społecznego. W ramach tego celu określono cel operacyjny wraz z zadaniami, który związany jest z zabytkami:

Cel operacyjny III.2 Rozwój oferty kulturalnej.

Zadania:

III.2.1 Rozszerzenie oferty zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży.

III.2.2 Wykreowanie oferty kulturalnej dla osób starszych.

III.2.3 Promowanie i wspieranie lokalnych animatorów kultury oraz lokalnych artystów i twórców.

III.2.4 Organizacja wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym.

III.2.5 Modernizacja domów kultury działających w gminie i ich wyposażenia.

III.2.6 Zrównoważony rozwój infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno - sportowej.

Natomiast dla obszaru 4, w obszarze, który powiązany jest bezpośrednio z ochroną zabytków, wyznaczono następujący cel strategiczny: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gminy oraz cele operacyjne i zadania:

Cel operacyjny IV.1 Zrównoważony rozwój infrastruktury turystycznej, kulturowej i rekreacyjno - sportowej.

Zadania:

IV.1.1 Rozwój regionalnej sieci ścieżek rowerowych, biegowych i innych (wielosezonowe trasy rekreacyjne) oraz ścieżek edukacyjnych, kulturowych i poznawczych, w tym tworzenie korytarzy rowerowych.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

IV.1.5 Wspieranie inicjatyw rozbudowy i budowy kompleksów wypoczynkowo - turystycznych i gospodarstw agroturystycznych na terenie Gminy Andrychów.

IV.1.6 Budowa małej architektury turystycznej.

IV.1.7 Odtworzenie funkcji wypoczynkowo - rekreacyjnej „Pańskiej Góry”.

IV.1.8 Działania w zakresie opieki nad lokalnym i regionalnym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.

IV.1.9 Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ładu przestrzennego.

IV.1.10 Rozbudowa miejsc parkingowych na terenie gminy, szczególnie w okolicy obiektów turystycznych.

IV.1.11 Kontynuacja rewitalizacji centrum Andrychowa.

Cel operacyjny IV.2 Budowa spójnej oferty turystycznej i kulturowej gminy.

IV.2.1 Współpraca z sąsiednimi jednostkami w zakresie uzgadniania spójnego kalendarza wydarzeń kulturalnych i turystycznych.

IV.2.2 Kreowanie atrakcji turystycznych na terenie gminy.

IV.2.3 Opracowanie programu promocji gminy.

IV.2.4 Wydawanie wysokiej jakości materiałów promocyjnych.

IV.2.5 Doskonalenie systemu wizualizacji turystycznej gminy.

IV.2.6 Opracowanie mobilnych informatorów o atrakcjach na terenie gminy.

IV.2.7 Opracowanie nowoczesnych i niekonwencjonalnych narzędzi promocyjnych.

IV.2.8 Udział w targach turystycznych ze spójną ofertą.

Cel operacyjny IV.3 Wykorzystanie potencjału obszarów wiejskich do wzmocnienia oferty turystycznej.

• **Gminny Program Rewitalizacji na lata 2017 - 2023**

Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Andrychów został przyjęty uchwałą nr XXI-326-17 Rady Miejskiej dnia 23 lutego 2017 r. To dokument strategiczny gminy, wyznaczający kierunki jej działań w procesie rewitalizacji oraz warunki organizacyjno - finansowe tych działań. To również narzędzie umożliwiające finansowanie wpisanych do niego zadań ze środków publicznych, w tym ze środków unijnych.

Wyznaczono obszar rewitalizacji obejmuje swoim zasięgiem cztery jednostki referencyjne (urbanistyczne): Batorego, Centrum, Metalowców - Włókniarzy, Olszyny, co przedstawiono na Rys. nr 1 poniżej.

Rys. nr 1. Wyznaczony obszar przeznaczony do rewitalizacji

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Obszar rewitalizacji kumuluje pokaźną część dziedzictwa materialno - kulturowego gminy. Na obszarze 3,5% powierzchni gminy koncentruje on aż blisko 38% wszystkich zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków. Jednocześnie zdecydowana większość z nich skupia się na obszarze jednej tylko jednostki urbanistycznej - Centrum. Na obszar ten przypada łącznie 24% ogółu zabytków. Obszar rewitalizacji skupia w sobie również najważniejsze obiekty i przestrzenie o walorach historycznych i przyrodniczych. Andrychowski Rynek, Pałac Bobrowskich, plac Mickiewicza, tereny Pańskiej Góry należą do istotnych potencjałów gminy. W szczególności obszar historycznego

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

śródmieścia Andrychowa ma bez wątpienia zasadnicze znaczenie z punktu widzenia funkcjonowania i tożsamości miasta.

Wyznaczony obszar do rewitalizacji ma również istotne znaczenie z punktu widzenia rozwoju gminy Andrychów. Wynika to ze zidentyfikowanych potencjałów związanych m.in. z lokalnym dziedzictwem historycznym i kulturowym, jak i z pełnionych funkcji przez poszczególne podobszary (społeczne, kulturowe, gospodarcze, administracyjne itp.).

Opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji: Rewitalizacja w gminie Andrychów przyczyniła się przede wszystkim do zminimalizowania negatywnych efektów zdiagnozowanych problemów społecznych, ale i technicznych, środowiskowych, funkcjonalno-przestrzennych i gospodarczych. W wyniku podjętych działań poprawiła się jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji, podjęto inicjatywy służące integracji społecznej i niwelowaniu zjawiska wykluczenia społecznego.

Rewitalizacja przyczyniła się do wykorzystania lokalnych potencjałów, tkwiących w podobszarach wytypowanych do rewitalizacji. Przestrzeń rynku wraz z Pałacem Bobrowskim w wyniku ożywienia społecznego, stała się miejscem tętniącym życiem, z której mieszkańcy chętnie korzystają w celach rekreacyjnych czy kulturowych. W wyniku podjętych działań rewitalizacyjnych zagospodarowany został również teren Pańskiej Góry z zachowaniem jej unikatowych walorów krajobrazowo - przyrodniczych. Pańska Góra zyskała znamiona głównej przestrzeni na terenie gminy służącej aktywnym formom spędzania czasu przez mieszkańców.

Wykreowana została także nowa przestrzeń służąca rozwojowi postaw społecznych, zachęcająca mieszkańców do podejmowania inicjatyw, spędzania czasu wolnego i realizacji działań na rzecz lokalnej społeczności. Obszar rewitalizacji zyskał mikroprzestrzeń, służące aktywnościom mieszkańców w różnych sferach: społecznej, kulturowej czy rekreacyjnej.

W Programie wyznaczono cel główny, cele strategiczne i kierunki działań. W obszarze ochrony zabytków można wskazać na:

Cel strategiczny 1. Społeczne ożywienie przestrzeni publicznych i półpublicznych obszaru rewitalizacji.

Kierunek działań 1.1. Stworzenie nowoczesnego i funkcjonalnego centrum miasta z zachowaniem lokalnych tradycji.

Cel strategiczny 2. Pielęgnacja lokalnego dziedzictwa i wykorzystanie lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji.

Kierunek działań 2.1. Waloryzacja i pielęgnacja obiektów zabytkowych.

Kierunek działań 2.2. Wykorzystanie potencjału przestrzeni i obiektów obszaru rewitalizacji.

Cel strategiczny 3. Społecznie, kulturowo i sportowo - rozwój aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Kierunek działań 3.2. Rozwój oferty kulturowo - rekreacyjnej skierowanej do dzieci i młodzieży.

Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

2. Spotkajmy się w pałacu! - rewitalizacja zabytkowego zespołu pałacowo - parkowego Bobrowskich w Andrychowie.

3. Poprawa estetyki przestrzeni centrum wraz z pielęgnacją lokalnego dziedzictwa Andrychowa.

• **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego**

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego zostało przyjęte uchwałą nr XXXIII-305-05 przez Radę Miejską w Andrychowie z 25 maja 2005 r. Następnie było zmieniane następującymi uchwałami:

1. Uchwała Rady Miejskiej w Andrychowie Nr XX-154-12 z 23 lutego 2012 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Andrychów.

2. Uchwała Rady Miejskiej w Andrychowie Nr XVI-122-11 z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Andrychów (Unieważniona Rozstrzygnięciem nadzorczym Nr WN-II.4131.1.71.2011 Wojewody Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2011 r.)

3. Uchwała Rady Miejskiej w Andrychowie Nr LII-492-14 z dnia 30 października 2014 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Andrychów.

4. Uchwała Rady Miejskiej w Andrychowie Nr XXIV-236-16 z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Andrychów.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy.

Studium zakłada, zorientowanie kierunków przekształceń w zagospodarowaniu przestrzennym na zrównoważonym rozwój gminy, który będzie polegał na wzmacnianie różnych funkcji, zachowując równolegle walory przyrodnicze i krajobrazowe.

W Studium szczegółowo opisano układy przestrzenne miasta i miejscowości gminy oraz zasoby i warunki ochrony krajobrazu kulturowego i dóbr kultury.

Działania w zakresie ochrony dóbr kultury powinny dotyczyć:

- objęcia stałą ochroną wszystkich historycznych układów przestrzennych wsi, zespołów zabytkowych oraz pojedynczych obiektów, które z racji posiadanej wartości historycznej i artystycznej powinny być zachowane dla przyszłych pokoleń. Dotyczy to przede wszystkim obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a także ujętych w ewidencji zabytków, w szczególności obiektów sakralnych, zespołów dworsko - parkowych, obiektów myśli technicznej oraz obiektów budownictwa ludowego;
- właściwego wykorzystywania i udostępniania obiektów i zespołów zabytkowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb, lecz w sposób nie kolidujący z ich charakterem i pierwotną funkcją oraz nie zagrażający substancji zabytkowej;
- zachowania naturalnego otoczenia obiektów i zespołów zabytkowych, jak zieleń towarzysząca, czy otwarte przedpola widokowe, a w szerszym kontekście - ochrony i kształtowania harmonijnego

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

krajobrazu kulturowego z ochroną panoram widokowych i naturalnych krajobrazów. Ochrona ta powinna być realizowana poprzez różnorakie działania, a w szczególności przy opracowywaniu planów miejscowych. Powinny w nich zostać precyzyjnie zapisane wymogi ochrony otoczenia zespołów zabytkowych, obejmujące obecnie funkcjonujące strefy ochrony konserwatorskiej, jak te zasady ochrony krajobrazu kulturowego. Ustalenia planów powinny być ukierunkowane na zahamowanie niekorzystnych trendów i procesów powodujących niszczenie wartości kulturowych

- regulacji w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień kształtowania formy architektonicznej nowych obiektów w nawiązaniu do tradycyjnej zabudowy regionu oraz na nawiązywanie w nowej architekturze do tradycyjnych, lokalnych wzorów i materiałów.

W odniesieniu do wszelkich działań projektowych i inwestycyjnych dotyczących obiektów i terenów objętych ochroną konserwatorską wymagane jest uzyskanie wyprzedzającego uzgodnienia z właściwym organem ochrony zabytków. W odniesieniu do terenów przewidzianych pod zabudowę i położonych w obrębie stref ochrony konserwatorskiej, w planach zagospodarowania przestrzennego należy przewidzieć regulacje mające zapewnić właściwe ukształtowanie otoczenia zespołów zabytkowych (m.in. ograniczone gabaryty budynków, wysoki udział zieleni urządzonej, wykluczenie rozdrobnienia nieruchomości).

• Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Andrychów

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m. in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych,

5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;

6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Andrychów jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy obowiązują obecnie 34 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

Andrychów:

1. Uchwała nr XLI-395-01 Rady Miejskiej w Andrychowie z 24 października 2001 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części Gminy Andrychów dotyczący wyznaczenia terenów w zakresie parcel 1610/17, 1610/18, 1610/19, 1610/20, 1610/21, 1610/22, 1610/29, 1610/30, 1610/32, 1610/33 i część parceli 1610/43, przeznaczonych dla zabudowy mieszkaniowej o wysokiej intensywności zabudowy z możliwością lokalizacji usług nieuciążliwych” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 182 poz. 2966 z dnia 13 grudnia 2001 r.);
2. Uchwała nr XLVI-437-02 Rady Miejskiej w Andrychowie z 27 lutego 2002 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Andrychów obejmującego obszar przy „Stawie Anteckiego” w Andrychowie” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 72 poz. 1122 z dnia 8 maja 2002 r.);
3. Uchwała nr XLVIII-453-02 Rady Miejskiej w Andrychowie z 24 kwietnia 2002 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu Gminy Andrychów - Osiedle Żwirki i Wigury w zakresie budownictwa wielorodzinnego, jednorodzinne, handlu, usług i rzemiosła nieuciążliwego oraz infrastruktury technicznej” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 108 poz. 1677 z dnia 27 czerwca 2002 r.);
4. Uchwała nr IV/22/02 Rady Miejskiej w Andrychowie z 30 grudnia 2002 r. w sprawie „Zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Andrychów w zakresie parcel nr 1610/5, 1610/6 w Andrychowie dla realizacji przemysłu spożywczego, produkcji żywności i składowania z możliwością lokalizacji administracji oraz usług komercyjnych, nieuciążliwych dla otoczenia” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 39 poz. 508 z dnia 27 lutego 2003 r.);

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- 5.** Uchwała nr X-78-03 Rady Miejskiej w Andrychowie z 26 czerwca 2003 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Andrychów celem przeznaczenia terenu położonego przy ul. Żwirki i Wigury w Andrychowie pod usługi kultury sakralnej” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 242 poz. 2828 z dnia 23 sierpnia 2003 r.);
- 6.** Uchwała nr XLIX/463/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 28 września 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w mieście Andrychowie” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 801 poz. 4838 z dnia 23 grudnia 2006 r.);
- 7.** Uchwała nr XIX-163-08 Rady Miejskiej w Andrychowie z 27 marca 2008 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu Gminy - Osiedle Żwirki i Wigury w zakresie budownictwa wielorodzinnego, jednorodzinnego, handlu i rzemiosła nieuciążliwego oraz infrastruktury technicznej (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 289 poz. 1870 z dnia 8 maja 2008 r.);
- 8.** Uchwała nr XXXV-290-09 Rady Miejskiej w Andrychowie z 30 kwietnia 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel nr 1610/29, 1610/30, 1610/31, 1610/32, 1610/63 położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 288 poz. 2090 z dnia 22 maja 2009 r.), Uchylona wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego;
- 9.** Uchwała nr XXXV-291-09 Rady Miejskiej w Andrychowie z 30 kwietnia 2009 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Andrychowa (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 288 poz. 2091 z dnia 22 maja 2009 r.);
- 10.** Uchwała nr XLIV-356-09 Rady Miejskiej w Andrychowie z 29 grudnia 2009 r. w sprawie zmiany tekstu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Andrychowa (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 3 poz.5 z dnia 20 stycznia 2010 r.);
- 11.** Uchwała nr V-39-11 Rady Miejskiej w Andrychowie z 24 lutego 2011 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel nr 1610/29, 1610/30, 1610/31, 1610/32, 1610/63 położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 157 poz. 1252 z dnia 30 marca 2011 r.);
- 12.** Uchwała Nr X-76-11 Rady Miejskiej w Andrychowie z 30 czerwca 2011 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 362 poz. 3086 z dnia 19 lipca 2011 r.);
- 13.** Uchwała Nr L-464-14 Rady Miejskiej w Andrychowie z 25 września 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz. 5673 z dnia 10 października 2014 r.);
- 14.** Uchwała Nr L-465-14 Rady Miejskiej w Andrychowie z 25 września 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu gminy Andrychów - Osiedle Żwirki i Wigury (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz.5613 z dnia 9 października 2014 r.);

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

15. Uchwała Nr XXIV-237-16 Rady Miejskiej w Andrychowie z 30 czerwca 2016 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz.4009 z dnia 6 lipca 2016 r.);

16. Uchwała Nr XXVI-261-16 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 20 października 2016 r. w sprawie zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w Andrychowie (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz.6340 z dnia 8 listopada 2016 r.);

Targanice:

17. Uchwała nr XVI-141-99 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 listopada 1999 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Andrychów we wsi Targanice działki 826/1, 825, 871/1, 829, 827/3, 827/2, 828/1 pod sport i rekreację (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 63 poz. 1386);

18. Uchwała nr XLIX/464/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 28 września 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Targanice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 771 poz. 4671 z dnia 20 listopada 2006 r.);

19. Uchwała nr XXXVI-331-13 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 20 czerwca 2013 r. w sprawie zmiany „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Targanice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz. 4528 z dnia 16 lipca 2013r);

20. Uchwała nr XXVII-272-16 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 listopada 2016 r. sprawie zmiany „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Targanice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz.7637 z dnia 14 grudnia 2016 r.);

Sułkowice:

21. Uchwała nr XVI-140-95 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 7 listopada 1995 r. w sprawie zatwierdzenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Andrychów (Dz. Urz. Woj. Bielskiego Nr 15 poz. 184 z dnia 30 listopada 1995 r.);

22. Uchwała nr XVI/140/99 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 listopada 1999 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Andrychów we wsi Sułkowice(Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 63 poz. 1385 z dnia 24 listopada 1999 r.);

23. Uchwała nr XLVIII/452/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 31 sierpnia 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Sułkowice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 720 poz. 4355 z dnia 9 listopada 2006 r.);

24. Uchwała nr V-38-11 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 lutego 2011 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

parcel położonych w miejscowości Sułkowice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 157 poz. 1251 z dnia 30 marca 2012 r.);

25. Uchwała nr XXVI-226-12 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 27 września 2012 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Sułkowice” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz.4971 z dnia 11 października 2012 r.);

26. Uchwała nr XLIII-397-14 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 30 stycznia 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały nr V-38-11 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 lutego 2011r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Sułkowice” (Tekst jednolity);

Roczyny:

27. Uchwała nr XLV/426/2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 25 maja 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Roczyny” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 362 poz. 2372 z dnia 4 lipca 2006r),

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Inwałd:

28. Uchwała nr XLIII/405/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 30 marca 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Inwałd” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 315 poz. 2217 z dnia 21 czerwca 2006 r.);

Zagórnik i Brzezinka:

29. Uchwała nr XLIV427/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 25 maja 2006r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Zagórni i Brzezinka” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 361 poz. 2371 z dnia 4 lipca 2006r),

Rzyki:

30. Uchwała nr XLVIII/453/ 2006 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 31 sierpnia 2006 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Rzyki” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 721 poz. 4356 z dnia 9 listopada 2006 r.);

31. Uchwała nr VIII/59/03 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego ośrodka narciarsko turystyczno rekreacyjnego w rejonie góry Laskowiec i Jaworzyna w Rzykach w Gminie Andrychów (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 136 poz. 1817 z dnia 6 czerwca 2003 r.);

32. Uchwała nr LII-403-10 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 26 sierpnia 2010 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Rzyki” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 477 poz. 3578 z dnia 16 września 2010 r.);

33. Uchwała nr XXIII-197-12 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Rzyki” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz. 2965 z dnia 26 czerwca 2012 r.);

34. Uchwała nr XXXIX-349-13 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 24 października 2013 r. w sprawie „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części gminy Andrychów w zakresie parcel położonych w miejscowości Rzyki” (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego poz. 6285 z dnia 25 listopada 2013 r.).

Dodatkowo gmina jest na etapie opracowywania zmian 3 planów oraz sporządzania nowego planu dla obszaru sołecka Rzyki.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

• Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze

Gmina Andrychów jest gminą miejsko - wiejską. Usytuowana jest w zach. części województwa małopolskiego, w zach. części powiatu wadowickiego. Gmina Andrychów graniczy z gminami:

- od płn. - Wieprz,
- od wsch. - Wadowice, Zembrzyce, Stryszawa,
- od płd. - Ślemień, Łękawica,
- od zach. - Porąbka, Kęty.

Miasto Andrychów jest siedzibą gminy, w skład której wchodzi 8 sołectw: Inwałd, Zagórnik, Sułkowice Łęg, Sułkowice Bołęcina, Brzezinka, Targanice, Rzyki, Roczyny.

W podziale fizyczno - geograficznym gmina znajduje się w obrębie podprovincji Zachodnich Karpat Zewnętrznych w mezoregionie Pogórze Śląskie oraz Beskid Mały.

Teren gminy leży na północnym, granicznym krańcu pogórza, którego podłoże geologiczne ścięte jest powierzchnią denudacyjną. Próg pogórza nie zaznacza się wyraźnie w krajobrazie, osiągając od kilku do kilkudziesięciu metrów wysokości względnej. Wsch. granicę Pogórza stanowi rzeka Wieprzówka przepływająca przez gminę Andrychów. Płd. część gminy leży w obszarze Beskidu Małego.

Głównym ciekim gminy Andrychów jest Wieprzówka - lewobrzezny dopływ Skawy z jego lewostronnymi dopływami: potokiem Doliny, Bołęcinianka, Sułkowicki, Targaniczanka i prawostronnymi: Ryta, Rzyczanka, Zagórnicki, Młynówka. Źródła Wieprzówki znajdują się na stokach Madohory w płd. części gminy. W górnym odcinku Wieprzówka ma charakter rzeki górskiej, a dalej na północ (na terenie miasta Andrychów) jej bieg łagodnieje i przypomina swoim charakterem bardziej rzekę niziną. Podobny charakter mają także inne cieki wodne w obszarze gminy. Przez teren gminy przepływają także potoki: Bulówka, Roczynka i Domaczka, które są prawobrzezowymi dopływami Soły. Niewielka część gminy odwadniana jest przez potok Choczenka (lewobrzezny dopływ Skawy).

Zasoby przyrodnicze prawnie chronione: Park Krajobrazowy Beskidu Małego, Rezerwat przyrody Madohora, Obszary Natura 2000 - Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk (OSO) pod nazwą „Beskid Mały”. Na terenie gminy znajduje się kilkanaście pomników przyrody ożywionej.

Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 52 (Kraków - Bielsko-Biała), droga nr 781 (do Żywca) oraz linia kolejowa (Bielsko-Biała - Kalwaria - Lanckorona).

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Instytucje kultury i organizacje działające w sferze kultury

Działalność kulturalna prowadzona jest w Miejskim Domu Kultury w Andrychowie, w Wiejskich Domach Kultury w: Inwałdzie, Sułkowicach - Łęgu, Targanicach i Zagórniku oraz w Świetlicach w: Sułkowicach - Bolęcinie i Rzykach. Liczne wydarzenia o podobnym charakterze odbywają się również w butiku artystycznym Rynek Sztuki, który oferuje m.in. lokalne specjały i rękodzieło oraz pamiątki związane z regionem. W Miejskim Domu Kultury w Andrychowie działa Kino Studyjne Świadomego Widza, gdzie mają miejsce pokazy filmowe o charakterze edukacyjno - artystycznym.

W zabytkowym Pałacu Bobrowskich - obiekcie z przełomu XVIII/XIX w. - w ramach działalności Towarzystwa Miłośników Andrychowa mieści się Izba Regionalna gromadząca w swych zbiorach pamiątki i eksponaty obrazujące historię ziemi andrychowskiej.

W Andrychowie odbywają się imprezy zarówno o charakterze ogólnopolskim, jak np. Ogólnopolskie Otwarte Spotkania Teatralne - Wiosna w Teatrze, Ogólnopolski Festiwal Piosenki Turystycznej, Poetyckiej „Piostur Gorol Song” i Innej, jak i lokalnym. Najwięcej widzów gromadzą właśnie imprezy plenerowe uwzględniające specyfikę regionu: Bajkolandia - impreza plenerowa w centrum miasta adresowana do rodzin z dziećmi (maj/czerwiec), w którą zaangażowane są liczne instytucje, okoliczne ośrodki wypoczynkowe oraz lokalni przedsiębiorcy, Festiwal Plackorzy - Dni Andrychowa (czerwiec/lipiec) oraz Andrychowskie Babie Lato (wrzesień) promujące lokalną kulturę i tradycję regionu.

W życie kulturalne Gminy Andrychów wpisuje się również Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich oraz wielu animatorów wspierających tradycję regionalną¹.

Na terenie miasta działa Muzeum Historyczno - Etnograficzne w Andrychowie przy ul. Podgórska 3. Muzeum obejmuje dwa oddzielne obiekty: pomieszczenie mieszkalne, stodołę oraz niewielki park roślinny. Zbiory powstały w oparciu o autentyczne zabudowania mieszkalne i gospodarskie z początku lat 30. XX w. Najstarszą częścią tego kompleksu jest młyn i tartak wraz z okalającym stawem pochodzącym z przełomu zeszłego wieku. Całość kompleksu o powierzchni 10 ha zamieszkiwała rodzina Okrzosów i Kusiów.

• Turystyka i rekreacja

Atrakcje turystyczne okolic Andrychowa pozwalają na uprawianie wypoczynku aktywnego przez cały rok. Rozmaitość przyrodnicza, klimatyczna i krajobrazowa pozwala na uprawianie turystyki szlakowej pieszej, rowerowej górskiej i nizinnej, konnej, sportów zimowych, wspinaczki skałkowej, wycieczek przyrodniczych z przewodnikami górskimi, wędkowania, lotniarstwa, turystyki kulturowej i religijnej.

Gmina Andrychów dysponuje kilkoma obiektami hotelowymi świadczącymi usługi noclegowe.

Atrakcje turystyczne:

¹ www.andrychow.eu

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- Ogród Jana Pawła II - Ogród Jana Pawła II w Inwałdzie jest położony blisko Wadowic, Kalwarii Zebrzydowskiej czy też Krakowa - miast, które wyznaczyły drogę życia Papieża Polaka. Znajduje się w nim 3-hektarowe dzieło przedstawiające postać Papieża Pola, Bazylikę Św. Piotra w Watykanie i bazylikę Najświętszej Maryi Panny w Wadowicach.
- Warownia Inwałd Park Średniowieczny - na kamienistym wzniesieniu, otoczony drewnianymi balami, powstał gród średniowieczny o powierzchni 2,5 tys. m². Można przenieść się w odległe czasy XV w. W średniowiecznej warowni znajduje się średniowieczna osada, zbrojownia, sala tortur i Park Ruchomych Smoków.
- Park Miniatur Świat Marzeń, Inwałd - w parku można podziwiać miniaturowe budowle charakterystyczne dla wielu miejsc na świecie.

5.2.2. Historia miejscowości gminy Andrychów

• Andrychów

Osada powstała na przełomie XIII/XIV w., założona prawdopodobnie przez wychodźców z Moraw (przypuszczalnie z okolic Klattowy), nazwana wówczas Indrzychowem. Pierwsze historyczne zapisy z 1325 r. donoszą o kościele w Andrychowie. W wykazie świętopietrza z 1344 r. osada figuruje pod zniekształconą nazwą Henrychów. Jan Długosz w „Liber Beneficiorum” nazywał wioskę Gendrychowem, opisując ją jako niewielką wieś w księstwie zatorskim. Około 1440 r. przez miasto przeszedł Deresław z Rytwian (Dzierżek) zmierzając pod Zator. Osada wyludniła się ponieważ przyłączyła się do niego większa część mieszkańców. Zatorski zamek został zdobyty i przekazany królowi polskiemu. Księstwo zatorskie i oświęcimskie zostało ostatecznie wcielone do Korony na walnym sejmie w Warszawie 20 lutego 1564 r. Za panowania Zygmunta I Andrychów był już centrum administracyjnym okolicznych wiosek. Właścicielami osady byli Schillingowie z Wissenburga.

W 1655 r. osada została spalona przez oddziały szwedzkie ciągnące na Żywiec i Oświęcim. W kilkanaście lat po zniszczeniu, Andrychów liczył 73 domy i mniej niż 300 osób.

W 1704 r. doszło do próby lokacji Andrychowa na prawach miejskich, za przywilejem Augusta II. Z nieznanых przyczyn nie doszło do wydania aktu lokacji.

Do ponownego zniszczenia wioski doszło w 1707 r. podczas walk Augusta II z Karolem XII. Następny właściciel - Franciszek Czerny, sprowadził tkaczy z Śląska, Belgii i Saksonii. Początki andrychowskiego tkactwa datuje się na XVI w., jednak sprowadzenie nowych rzemieślników przyspieszyło rozwój tkactwa. Córka Franciszka Czernego, Salomea wyszła za mąż za Stanisława Ankwicza, wnosząc w posagu andrychowskie dobra. Nowy właściciel podjął starania o lokację miasta. Zanim doszło jednak do wydania aktu lokacji, Andrychów otrzymał szereg instytucji i przywilejów, jak na przykład przywilej królewski na jarmarki z 5 czerwca 1750 r. wydawany w zasadzie wyłącznie

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

miastom. Prawną podstawę urządzenia miasta stanowiły dwa przywileje: przywilej królewski z 24 października 1767 r. oraz przywilej Stanisława Ankwicza z 8 maja 1768 r., który wprowadzał w życie postanowienie królewskie. Ankwicz usytuował miasto na terenie części wsi. Tak więc obok siebie istniały: miasto Andrychów oraz wieś Andrychów. Po śmierci Stanisława Ankwicza, dobra andrychowskie zostały podzielone pomiędzy jego synów: Józefa - przyszłego targowiczana oraz Tadeusza - któremu przypadł Andrychów. Na pocz. XIX w. Andrychów został sprzedany rodzinie hr. Bobrowskich, którzy zostali formalnymi właścicielami do 1945 r.

Latem 1772 r. Andrychów został zajęty przez wojska austriackie - w wyniku zaborów znalazł się na terenie Austrii. Władze austriackie wprowadziły wówczas niemiecką, urzędową nazwę miasta - Andrichau. W 1823 r. Andrychów potwierdził swoje prawa miejskie otrzymując przywilej ck. kancelarii w Wiedniu. W 1778 r. miasto Andrychów miało 75 domów i liczyło 598 mieszkańców, a wieś Andrychów 319 domów i 2475 mieszkańców. Poważnym czynnikiem hamującym wzrost liczby ludności były epidemie które kilkakrotnie dziesiątkowały miejscową ludność. Koniec XVIII w. przyniósł znaczny rozwój tkactwa - miejscowy cech liczył 700 warsztatów tkackich. Wyroby andrychowskich chłopów były znane w kraju i za granicą. Chłopskie kolegacje były właścicielami składów w Stambule, Smyrnie, Aleksandrii, Wenecji, Marsylii, Barcelonie, Lubece, Hamburgu, Moskwie. Andrychowianie odwiedzali jarmarki w Dubnie, Łęczycy, Lublinie, Warszawie, Lwowie, Tarnopolu, Gdańsku, a także w miastach śląskich. Pomimo, iż powstały wyspecjalizowane organizacje wypierające z rynku kolegacje chłopskie, w XIX w. istniało jeszcze kilka z nich. Najbardziej znana była kolegacja Kotlarczyków w Sułkowicach. W 1791 r. została założona pierwsza szkoła w Andrychowie.

W latach 30. XIX w. miasto przeżyło rewolucję przemysłową. Zmalało zapotrzebowanie na wyroby lniane, a wzrosło na wyroby bawełniane. Sprowadzaniem nowego rodzaju przędzy i jej rozprowadzeniem wśród tkaczy zajmowali się przedsiębiorcy. Oni również odkupowywali i magazynowali gotowe produkty. Powstał system nakładczy. W pocz. XIX w. wzrosła liczba ludności żydowskiej. Najbogatsi z nich byli posiadaczami farbiarni, magli. Często byli również nakładcami. Pod koniec XIX w. powstała gmina żydowska - kahał. W 1852 r. powstała czytelnia żydowska. W 1873 r. zlikwidowano izraelicką szkołę wyznaniową i żydowskie dzieci zaczęły uczęszczać do 3 klasowej szkoły polskiej. W 1879 r. założono szkołę żeńską. W 1885 r. zbudowała murowaną synagogę (w stylu niemieckich synagog postępowych) w miejscu wcześniejszej - drewnianej. Posiadała ona 600 miejsc siedzących.

Dnia 27 czerwca 1886 r. rada wsi i miasta podjęła decyzję o połączeniu się Andrychowa w jeden organizm miejski. W tym czasie Andrychów był siedzibą magistratu, sądu grodzkiego (od 1855 r.), ekspedycji pocztowej, urzędu miar i wag, kwatermistrzostwa wojska i notariatu. Już od 1807 r. istniał szpital dla ubogich. W 1888 r. Andrychów uzyskał połączenie kolejowe. 20 czerwca 1893 r. duży pożar strawił znaczną część miasta. Od jego całkowitego zniszczenia uchroniła obfita ulewa. Na pocz.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

XX w. uruchomiono pierwszą dużą fabrykę wyrobów tekstylnych. Właścicielami byli bracia Czeczowiczka. Zrewolucjonizowało to lokalny rynek pracy.

I wojna światowa spowodowała znaczne zmniejszenie liczby mieszkańców miasta. Dnia 5 listopada 1918 r. doszło do antyżydowskich rozruchów.

W 1926 r. nastąpiła elektryfikacja miasta, a w latach 1934 - 1939 rozszerzono sieć kanałów, poprawiono miejskie drogi i chodniki. Głównymi inwestycjami tego okresu były basen pływacki i stadion sportowy. W 1936 r. zmotoryzowano Straż Pożarną.

Dnia 4 września 1939 r. do Andrychowa wkroczyły niemieckie wojska. Andrychów (Andrichau) znalazł się w III Rzeszy. Władze okupacyjne zaczęły niszczyć przejawy kultury polskiej, zamknęły andrychowskie szkoły. Dnia 24 listopada 1939 hitlerowcy spalili synagogę żydowską.

Dnia 26 września 1941 r. hitlerowcy utworzyli getto w Andrychowie. Uwięzionych Żydów zmusili do regulacji Wieprzówki. Hitlerowcy regularnie organizowali transporty do Auschwitz. Dwa największe transporty miały miejsce 3 lipca 1942 r. i 15 września 1942 r. Wkrótce getto stało się gettem rotacyjnym - zwożono tu żydów z całej okolicy. 14 kwietnia 1943 r. w Zagórniku k. Andrychowa doszło do egzekucji 9 mężczyzn. Hitlerowcy uruchomili w zakładach produkcję na potrzeby wojska. Ruch oporu w tych rejonach nie miał większego znaczenia. Dnia 2 listopada 1943 r. nastąpiła całkowita likwidacja getta w Andrychowie.

W dniu 26 stycznia 1945 r. Rosjanie zaatakowali rejon Andrychów. Niemcy po kilkunastogodzinnych walkach musieli się wycofać. Odchodząc wysadzili mosty i podpalili magazyny i fabryki. Miasto przeszło pod okupację armii czerwonej dnia 27 stycznia.

Dnia 1 lutego 1945 r. podjęto decyzję o odbudowie fabryki braci Czeczowiczka. Nową fabrykę nazwano Zakłady Przemysłu Bawełnianego w Andrychowie. Już po 3 miesiącach z maszyn fabryki zeszły pierwsze partie materiału. Drugim dużym zakładem powstałym na ruinach niemieckiego zakładu „Areo-Stall Werke” była Wytwórnia Silników Wysokoprężnych (WSW). Na bazie wcześniejszego zakładu powstała Andrychowska Fabryka Maszyn (AFM). Okres po II wojnie światowej to okres dynamicznego rozwoju miasta. W tym czasie powstały największe inwestycje budowlane. Andrychów w 1989 r. liczył już 22 531 osób.

• Brzezinka

Najstarsze informacje na temat miejscowości pochodzą z XVII w. Jak wszystkie parafie okolic Andrychowa Brzezinka należała do parafii w Wieprzu. Od 1818 r. została przyłączona do parafii w Andrychowie. Ze względu na bardzo słabą klasę gleby mieszkańcy poza rolnictwem od wieków trudnili się tkactwem oraz wyjeżdżali za pracą do Prus lub Ostrawy. W 1938 r. została erygowana kaplica w Brzezince. W późniejszym czasie nastąpiło przyłączenie Brzezinki do parafii Targanice.

W okresie II wojny światowej na terenie Brzezinki działały oddziały partyzanckie AK. Po wojnie większość mieszkańców znalazła zatrudnienie w zakładach przemysłowych dynamicznie rozwijającego się Andrychowa.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Inwałd

Wykopaliska archeologiczne na tym terenie potwierdzają pobyt plemion celtyckich w dorzeczu Skawy i Soły między wiekiem IV p.n.e a I w. n.e. Znaleźiska monet rzymskich m.in. w sąsiadującej z Inwałdem wsi Wieprz wskazują natomiast na rzymski szlak kupiecki, który tędy przechodził. Wieś leżała na prastarym szlaku - najważniejszym dla całej płd. Polski. Prowadził on od płd. - wsch., od Sandomierza, przez Kraków, Zator, Oświęcim, Bramę Morawską na Morawy i dalej przez Czechy w stronę Austrii, na południe Europy. Tym traktem ruszyli później także Tatarzy w stronę Wrocławia i Legnicy, a także kupcy, rabusie, królowie, wychodźcy i osadnicy z Moraw, Czech i poł. Niemiec. Przez góry nie było przejścia. Droga ta, zmodyfikowana w późniejszym czasie z pominięciem Oświęcimia, prowadziła właśnie przez Skawinę, Zebrzydowice, Barwałd, Inwałd w stronę Pszczyny i Bramy Morawskiej.

Ziemia wadowicka, na terenie której leży wieś Inwałd, pierwotnie łączyła się z ziemią krakowską. W 1173 r. rejon ten przeszedł pod panowanie książąt śląskich. Po różnych zmianach dokonywanych na tle dziedziczenia w 1290 r. oraz w latach 1314 - 1316 wyodrębniło się Księstwo Oświęcimskie, w którego skład weszła ziemia wadowicka z regionem andrychowskim i okolicznymi wsiami. Nowy podział przeprowadzony w 1445 r. spowodował rozdzielenie Księstwa na część Oświęcimską i Zatorską. Z regionu andrychowskiego do Księstwa Zatorskiego przypadły następujące osady: Andrychów (1334 r.), Sułkowice (1581 r.), Rzyki (1560 r.), Wieprz (1318 r.), Zagórnik (1560 r.), Inwałd (1318 r.) oraz Targanice powstałe nieco później. W 1494 r. Jan Olbracht wykupił Księstwo Zatorskie od Janusza IV. W następnych latach dążono ze strony polskiej do włączenia obydwu Księstw do Korony. Dnia 20 lutego 1564 r. na wolnym sejmie w Warszawie nastąpiło urzędowe wcielenie obu Księstw do Korony Królestwa Polskiego. W wyniku pierwszego rozbioru Polski ziemia wadowicka przyłączona została w 1772 r. do zaboru austriackiego. Szlak idący m.in. przez Inwałd był pierwszą na ziemiach polskich szosą bitą, przebudowaną na rozkaz cesarza w 1775 r., jako tzw. „Pierwsza Galicyjska Szosa Handlowo - Poczтовая”, potocznie nazywana „cesarką”, łącząca Lwów z Wiedniem. Po odzyskaniu przez Polskę w 1918 r. niepodległości powiat - o powierzchni 666 km² i liczbą 88,646 mieszkańców - znalazł się w obrębie woj. krakowskiego. Agresja Niemiec na Polskę w 1939 r. wstrząsnęła także mieszkańcami Inwałdu. W pierwszych dniach listopada 1939 r. zarządzeniem władz okupacyjnych ustanowiono granicę na Skawie. Inwałd włączono do Rzeszy.

Rok 1945 przyniósł oczekiwane wyzwolenie. Jednak jedna okupacja została zastąpiona kolejnym zniewoleniem. Tym razem przez Związek Radziecki. W 1947 r. Romerowie zostali wywłaszczeni na podstawie dekretu o reformie rolnej Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. Ich majątkiem zarządzała Spółdzielnia Produkcyjna. W latach 1945 - 1975 Inwałd należał do gminy Andrychów, powiatu wadowickiego i województwa krakowskiego.

Uchwałą sejmową z dnia 20 maja 1975 r. dokonano w Polsce zasadniczych zmian administracyjno - terytorialnych. Powiat wadowicki przestał istnieć, a Inwałd został przyłączony do

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

nowo powstałego województwa bielskiego z siedzibą w Bielsku - Białej. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 lipca 1998 r. uchwalił ustawę o wprowadzeniu trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. Ustawa jest realizowana od 1 stycznia 1999 r. wprowadzając nowy podział administracyjny Polaki, a także nowe struktury samorządu terytorialnego. Inwałd znalazł się w gminie Andrychów, powiecie wadowickim i województwie małopolskim.

• Roczyny

Pierwotnie obszar wsi należał do Wieprza, następnie do Andrychowa. W dokumencie sprzedaży księstwa oświęcimskiego Koronie Polskiej przez Jana IV oświęcimskiego wystawionym 21 lutego 1457 r. miejscowość wymieniona została jako Rocziny. Jako zupełnie samodzielna i odrębna miejscowość Rocziny występują ponownie od 1581 r., kiedy podobnie jak w sąsiednich Sułkowicach (z którymi do 1790 r. tworzyły jedną administracyjną całość) zaczęło rozwijać się tkactwo. Tkacze należeli do andrychowskiego cechu. Pod koniec XVIII w., po śmierci właściciela dóbr andrychowskich i założyciela Andrychowa Stanisława Ankwicza, dobra te podzielono między dwóch synów Józefa i Tadeusza; ten ostatni otrzymał Andrychów, Sułkowice i Rocziny. Z początkiem XIX w. sprzedano Rocziny Bobrowskim; w II poł. XIX w. były własnością Teresy Bobrowskiej, z końcem wieku ziemię rozkupili chłopci. Od wieków wieś należała do parafii w Andrychowie. W 1880 r. Rocziny zamieszkiwało 1843 osób, a 10 lat później 2123 mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Rzyki

Rzyki powstały w 1560 r. Zostały zasiedlone ludnością wołoską na prawie wołoskim. Były siedzibą wojdy dla okolic Beskidu Małego. Słynęły z wyrobu gontów zwanych regionalnie pascekami. Mieszkańcy zajmowali się również tkactwem i wyrobem szkła. W XVIII w. na stokach Turonia (863 m) funkcjonowała niewielka huta szkła. W 1789 r. powołano tutaj sąd kupiecki, który rozpatrywał sprawy osadników klucza zatorskiego.

• Sułkowice

Sułkowice pojawiły się w tekstach źródłowych około 1581 r. jako Sulikowice, później Sulkowice, a ostatecznie Sułkowice. Wieś należała do Karola Hrabiego Bobrowskiego, później Jakuba Secygniowskiego. W 2 poł. XVIII w. były Sułkowice własnością założyciela miasta Andrychowa Stanisława Ankwicza, a następnie na jego syna Tadeusza. Na pocz. XIX w. Nabyli je Bobrowscy, a następnie posiadali żywieccy Habsburgowie. Jej mieszkańcy trudnili się rolnictwem, tkactwem, kowalstwem i handlem drewnem. Dogodne położenie Sułkowic, które jak Andrychów i okoliczne wioski leżały przy głównym trakcie komunikacyjnym Galicji umożliwiało rozwój tutejszego ośrodka tkactwa. Podobnie jak na całym Podkarpaciu, w Sułkowicach powszechnie trudniono się uprawą lnu. Przędza lniana była podstawowym towarowym produktem gospodarstw wiejskich tego regionu. Jednoklasowa szkoła etatowa powstała w Sułkowicach w 1884 r. Jednak nauka w niej rozpoczęła się dopiero w 1887 r. w wynajętym budynku. W roku 1895/96 oddano do użytku w Sułkowicach - Łęgu nowy budynek szkolny. W późniejszych latach szkoła została kilkakrotnie rozbudowywana i unowocześniana. W okresie powojennym naprzeciwko szkoły powstał Wiejski Dom Kultury, w którym do dnia dzisiejszego skupia się działalność kulturalna wioski. Sułkowice były największą wsią w gminie dlatego 27 września 1984 r. decyzją administracyjną zostały podzielone na dwa sołectwa Sułkowice - Bołęcina i Sułkowice - Łęg. W skład sołectwa Sułkowice - Łęg wchodzi duża część Targanic Dolnych.

• Targanice

Początki osadnictwa sięgają XIII i XIV w. Pierwszymi osadnikami byli Wołosi. We wsi znajduje się miejsce zwane Francją - to właśnie tam według legendy mieli obozować żołnierze napoleońscy wycofujący się spod Moskwy. Do 1790 r. Targanice i sąsiednie Sułkowice stanowiły jedną całość, znane były pod nazwą „Sulichowice”. Podział spowodowany był sprzedażą części gruntów żywieckim Habsburgom. Pozostawali oni właścicielami ziem w tych okolicach do 1945 r. W XIX w. rozwijało się tu tkactwo i kamieniarstwo. W latach 1975 - 1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa bielskiego.

• Zagórnik

Założycielem Zagórnika był Zacusius Ligęza, który otrzymał ten teren za wystawienie przez swego wuja Jakuba Urdzenia drewnianego kościoła w Inwałdzie w 1318 r. W ten sposób książę oświęcimski uhonorował swego dworzanina - fundatora świątyni. Osada należała do właścicieli

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Inwałdu: Hynwaldckich, Przełęckich, Szwarzenberg - Czernych, Ankwiczów i Bobrowskich. Karol Bobrowski w 1852 r. sprzedał Zagórnik Romerom, którzy posiadali go do 1947 r.

5.3. Krajobraz kulturowy - dziedzictwo materialne

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne - przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą, zarówno obszary o krajobrazie gminnym, jak i otwartym. W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Andrychów.

I. Układ urbanistyczny miasta

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcia nr 1, 2, 3. Pierzeje Rynku w Andrychowie

Układ urbanistyczny miasta Andrychowa z ogólnym rozplanowaniem pochodzącym z ukształtowania średniowiecznej wsi Andrychów, zachowujące w obecnym stanie stary XVIII-wieczny ośrodek w postaci wydłużonego rynku wraz z resztkami szachownicowego rozplanowania wokół niego. Układ wpisany jest do rejestru zabytków. Decyzja o wpisie obejmuje również zespół zabudowy z XIX w.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Na obecny układ urbanistyczny Andrychowa wpływ miało wiele czynników, m.in.:

- zniszczenia wojenne i liczne pożary,
- późne lokowanie miasta,
- Andrychów był miastem prywatnym,
- fakt istnienia przez długi czas obok siebie miasta Andrychów i wsi Andrychów,
- skromne zasoby mieszkańców osady w początkach jej istnienia,
- rozwój przemysłu w XIX w,
- realizacja inwestycji o charakterze wypoczynkowym, sportowym, letniskowym w okresie międzywojennym,
- gwałtowna rozbudowa po II wojnie światowej.

W centrum miasta znajduje się Pałac Bobrowskich otoczony parkiem miejskim. Park wraz ze stawem jest pozostałością dworskich założeń parkowych.

Rynek w Andrychowie jest charakterystyczny, nieregularny (był wielokrotnie przebudowywany i powiększany poprzez wyburzanie domów i zasypianie stawu). Otoczony jest niewielkimi kamienicami powstałymi głównie na przełomie XIX/XX w. Układ starego miasta ma ciekawą kompozycję, utrzymującą specyficzny galicyjski charakter.

II. Układy przestrzenne miasta i gminy²

Zabytkowe układy przestrzenne to założenia miejskie i wiejskie zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym sieci ulic lub sieci dróg. Są to więc miejskie układy urbanistyczne i wiejskie - ruralistyczne, zespoły zabudowy sakralnej (kościół z cmentarzami przykościelnymi, klasztory) czy rezydencjonalnej (zespoły pałacowo -folwarczne z ogrodami i parkami), cmentarza i inne.

W wypadku układów szczególnie cennych opieka nad nimi powinna zmierzać do zachowania i uczynienia historycznego układu przestrzennego oraz do konserwacji jego głównych elementów - tworzących go obiektów, także przebiegu głównych ciągów komunikacyjnych i układów zieleni zabytkowej. Należy dążyć do utrzymania historycznych podziałów własnościowych i sposobów użytkowania gruntów.

W pozostałych wypadkach należy dążyć do zachowania podstawowych elementów historycznego rozplanowania, w tym przede wszystkim układu dróg, podziałów geodezyjnych i sposobu zagospodarowania działek siedliskowych.

Andrychów - w miejscu obecnego centrum miasta rozwijała się wieś, położona na przecięciu dwóch traktów z Krakowa do Cieszyna i z Zatora do Żywca. Ośrodkiem wsi był kościół, siedziba właścicieli i podłużny plac targowy późniejszy rynek. Skupiona zabudowa wsi rozwijała się przy placu i wzdłuż traktu Kraków Cieszyn. Poza skrzyżowaniem traktów dominowała zabudowa rozproszona siedliskowa.

² Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Andrychów, październik 2014 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Pierwotna lokalizacja „zamku” jest niepewna mógł się znajdować w miejscu obecnego pałacu Bobrowskich, lub w okolicach obecnego Miejskiego Ośrodka Kultury na terenie placu przy ulicy Szewskiej.

Po wydaniu przywileju lokacyjnego miasto powstało na terenie rozwiniętego już centrum wsi. Osie komunikacyjne i kompozycyjne miasta stanowiły dwa główne trakty. Ośrodkiem układu pozostał plac targowy będący poszerzeniem początkowego odcinka traktu północ południe, któremu nadano później funkcje Rynku. Nowy plac targowy usytuowano na dawnym placu rzeźnym. Stworzono układ ulic zbliżony do szachownicowego. Dominantą zespołu pozostał kościół, w jego sąsiedztwie zbudowano następnie pałac i założono park.

W XIX w., zwłaszcza po połączeniu miasta i wsi w jedną gminę, nastąpił rozwój miasta poza ramy układu szachownicowego. Zabudowa rozwijała się wzdłuż ulic: Szewskiej, Garncarskiej, Daszyńskiego. W latach 80-tych ukształtował się ostatecznie Rynek. Około 1906 r. utworzono plac targowy (plac Mickiewicza). Lata międzywojenne przyniosły rozwój i budowę sieci kanałów, obiektów sportowych, mostów, szkół, modernizację nawierzchni dróg. Rozwijała się dzielnica przemysłowa w lewobrzeżnej części miasta. W czasie wojny uległy zniszczeniu obiekty gminy żydowskiej synagoga, szkoła żydowska. Zrównano z ziemią cmentarz na stoku Pańskiej Góry.

Po wojnie rozwinęła się dzielnica przemysłowa, w latach 50-tych zaczęły powstawać pierwsze osiedla blokowe - pierwsze trzykondygnacyjne przy ulicy 1 Maja, w latach 60 i 70-tych w kwartale pomiędzy ulicami Pachla, Olszyny, Dąbrowskiego i torem kolejowym czterokondygnacyjne, o beładnej kompozycji i najnowsze przy ulicy Żwirki i Wigury. W tych latach powstały także osiedla Starowiejska i Lenartowicza.

W historycznym centrum szczególnie wyróżnia się założenie pałacowo - parkowe. Układ przestrzenny i kształt pałacu oraz charakter parku wykazuje, że mamy do czynienia z dawną rezydencją, charakterystyczna dla siedzib magnackich końca XVIII w. i pocz. XIX w.

Znaczne rozczłonkowanie planu miasta wystąpiło na przestrzeni XIX i XX w., na skutek przyłączenia do pierwotnego założenia terenów sąsiednich, które zostały zagospodarowane na różne sposoby. Po zach. stronie układu powstała dzielnica przemysłowa. Przedłużeniem tej dzielnicy się osiedla Górnica, Bulówka Dolna oraz nowe osiedle Żwirki i Wigury, z którym sąsiaduje dziewiętnastowieczny cmentarz żydowski. Drugi człon struktury przestrzennej miasta stanowi osiedla mieszkaniowe położone na płn. od ulicy Krakowskiej. Akcentem wyróżniającym się wśród typowych zunifikowanych bloków jest kościół pw. św. Stanisława Biskupa.

Za trzeci człon można uznać osiedle domów jednorodzinnych na stoku Pańskiej Góry oraz samą zalesioną Górę Parkową z zespołami obiektów sportowych KS Beskid. Najbardziej zurbanizowane tereny miasta znajdują się na pld. od zabytkowego centrum, pomiędzy ulicami Dąbrowskiego a Wirki i Wigury, których osią jest ulica Beskidzka prowadząca przez Targanice i Przełęcz Kocierską do Żywca.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Brzezinka - XVI-wieczny układ zabudowy przysiółkowej, rozproszonych wyrębków na zboczach gór przekształcił się w dwuczłonową formę zagospodarowania w Brzezince Dolnej. Zabudowa, głównie o charakterze zagrodowej, rozproszona jest na odlesionych zboczach gór oraz skupia się przy drodze łączącej Targanice z Porąbką, kompozycyjnie łącząc się z zabudową Targanic. W Brzezince Górnej wykształca się układ wielodrożnicy, o zabudowie mieszanej wiejskiej i podmiejskiej z niewielkim centrum wsi skupiającym nieliczne funkcje usługowe. Tereny zabudowane Brzezinki Górnej łączą się komunikacyjnie i kompozycyjnie z zabudową.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Inwałd - średniowieczny układ placowy wsi został zupełnie zatarty. W pld. części wsi wykształciła się widlica. Lokowanie w XVIII w. obiektów reprezentacyjnych pałac, kościół przy trakcie cesarskim zapoczątkowało stopniowe zabudowywanie obydwu stron tej drogi. Ulica Wiejska, stanowiąca trzon terenów zabudowanych do XIX w., skupia obecnie zabudowę głównie wiejską i sporadycznie - podmiejską. Nawsie teren nad rzeką, stanowiący kiedyś wspólnie użytkowany przez mieszkańców teren pastwiska - pozostał w większości obszaru wolny od zabudowy. Zabudowa rozproszona pozostałości dawnych przysiółków i zaścianków skupia się w większe kolonie, gromadzone przy ciągach komunikacyjnych. Brak wykształconego centrum wsi.

Roczyny - XVI-wieczny układ placowy zatarty. Na jego miejscu wykształciła się widlica, zawierająca pomiędzy drogami dolinę potoku Roczynka. We wsch. części wsi wykształca się nowy układ osadniczy, oparty na trakcie drogowym prowadzącym z Andrychowa do Czańca i Kobiernic przenikając się z kompozycją starej wsi tworzy bezkształtną wielodrożnicę, połączoną komunikacyjnie z traktem cesarskim i żywieckim. Brak wykształconego centrum wsi.

Rzyki - XVI wieczny charakter zagospodarowania rozrzucony przysiółkowy, wynikający ze sposobu zakładania wsi na surowym korzeniu na zboczach gór zachował się w formie licznych przysiółków. Widoczna jest tendencja kształtowania przysiółków w formie łańcuchowej, nanizanej na ciągi drogowe i łączenia ich w większe kolonie. Wyróżniają się dwa główne łańcuchy sytuowane wzdłuż dolin potoku Ryczanka i jego dopływy. Kompozycyjne centrum wsi znajduje się w miejscu rozwidlenia głównej drogi z dominantą w postaci kościoła.

Sułkowice - XVI-wieczny sposób zagospodarowania - rozrzucony przysiółkowy na zalesionych wzgórzach - rozdzielił się na trzy części o odrębnych układach: Łęg, Sułkowice Środkowe i Bolęcinę. W Łęgu, nanizanym na Trakt żywiecki, wykształcił się układ skupiony ulicowy o charakterze rzędówki. W Sułkowicach Środkowych i Bolęcinie przysiółki formują się większe kolonie o charakterze kupowym przy głównych traktach. Brak wyraźnie wykształconego centrum wsi.

Targanice - XVI-wieczny sposób zagospodarowania rozrzucony przysiółkowy na zalesionych wzgórzach - rozdzielił się na dwie odrębne części: Targanice Górne i Dolne. W Targanicach Dolnych wykształca się układ szeregu ulicówek o charakterze rzędowym, w Górnych dominuje rozrzucony układ przysiółkowy o rozmaitym charakterze łańcuchowy, nanizany na Trakt żywiecki, w części zach. przysiółkowy kupowy oraz zabudowa jednodworcza. Widoczna tendencja łączenia przysiółków w większe kolonie. Brak wyraźnie wykształconego centrum wsi. Zagórniki Układ osadniczy wykształcił się w formie przysiółków o charakterze łańcuchowym wzdłuż dróg biegnących między zboczami gór i kupowych wspinających się na odlesione fragmenty stoków (w ptn. części). Brak wyraźnie wykształconego centrum wsi.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

III. Obiekty sakralne**• Zespół kościoła parafialnego pw. św. Macieja, ul. Rynek 37, Andrychów**

Parafia Świętego Macieja w Andrychowie - parafia rzymskokatolicka w dekanacie andrychowskim. Erygowana w 1325 r.

Kościół parafialny pw. św. Macieja

Zdjęcia nr 4, 5. Kościół parafialny pw. św. Macieja

Zabytkowy kościół parafialny został wybudowany w 1721 r. w stylu barokowym, następnie przebudowywany w latach 1838 i 1924 - 1929.

Kościół murowany z cegły i kamienia. Składa się z nawy głównej w kształcie wydłużonego prostokąta, o pięciu przęsłach. Do nawy głównej od północy i południa przylegają trójprzęsłowe nawy boczne. Prezbiterium zamknięte półkolistą absydą. Od zachodu przy nawie wysunięta przed korpus prostokątna wieża o ściętych narożnikach.

W 2012 r. wyremontowano wieżę kościoła, po 87 latach od poprzedniego remontu i przebudowy wieży. Podczas remontu wieży w kuli zamontowanej pod krzyżem, znaleziono dwie butelki z dokumentami pochodzącymi z czasów poprzedniego remontu wieży (1925 r.). Wówczas podniesiono wieżę od gzymsu, na którym spoczywa balkon.

Kościół posiada wyposażenie barokowe. W głównym ołtarzu świątyni znajduje się Obraz Matki Bożej Różańcowej, który został namalowany na zamówienie Salomei Anny Czernej z Nielepców w 1725 r.

Kostnica w zespole kościoła

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcie nr 6. Kostnica przy kościele parafialnym pw. św. Macieja

Dawna kostnica usytuowana jest w murze ogrodzenia kościoła. Powstała w 1 poł. XIX w. (ok. 1838 r. ?), przekształcona i remontowana w latach 90. XX w. Murowana z cegły, tynkowana. Parterowa, nakryta dachem łamanym. W elewacji bocznej dobudówka. W elewacji frontowej okno zamknięte łukiem, nad nim w dachu tympanon. Elewacje obiegu u góry ozdobny gzyms kordonowy.

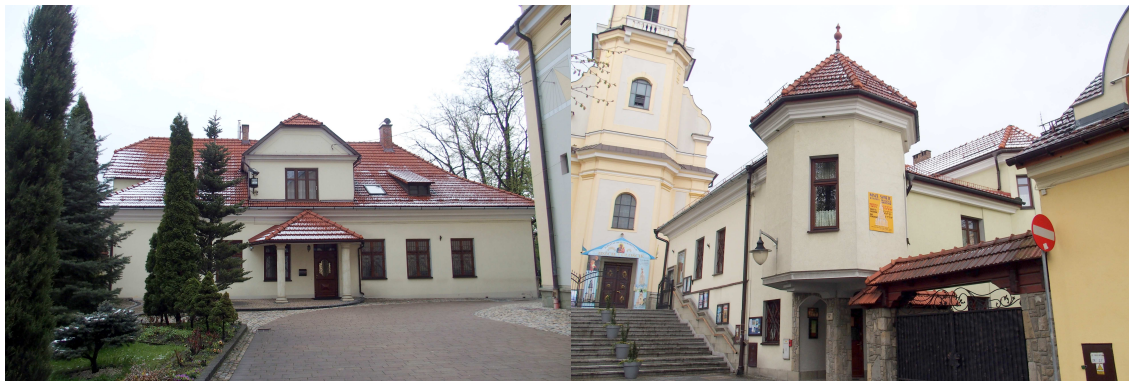
Ogrodzenie z kaplicami drogi krzyżowej oraz bramką w zespole kościoła

Zdjęcie nr 7. Ogrodzenie z kaplicami drogi krzyżowej oraz bramką przy kościele parafialnym pw. św. Macieja

Ogrodzenie pochodzi z 1 poł. XIX (ok. 1838 r. ?). Ogrodzenie murowane, tynkowane. W słupach między przęsłami wnęki, w których stacje Drogi Krzyżowej.

Plebania w zespole kościoła

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcia nr 8, 9. Plebania przy kościele parafialnym pw. św. Macieja

Pochodzi z ok. 1930 r., rozbudowana po 2004 r. Plebania murowana, od strony kościoła parterowa, od strony Rynku jednopiętrowa, nakryta dachem czterospadowym z mansardami. Elewacja od strony kościoła siedmioosiowa, symetryczna, z wejściem w osi środkowej. Od Rynku rozbudowana.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Zespół kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, ul. Wadowicka 110, Inwałd**Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny**

Zdjęcia nr 10, 11. Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Kościół zbudowany w latach 1747 - 1750, późnobarokowy; 1932 r. wymiana pierwotnego hełmu cebulastego na obecny; pokryty dachówką 1975 - 1976; okna, drzwi, ławki, fotele zmienione 1982 r.; polichromia 1926 r. (odnowiona 1985 r.); marmurowa mensa ołtarzowa 1938 r.; konserwacja ołtarzy, ambony i obrazu Matki Boskiej Inwałdzkiej 1985 r. (ekipa specjalistów pod kierunkiem prof. Aleksandra Mitki z Krakowa).

Świątynia jest drugim kościołem we wsi. Pierwszy, drewniany z 1318 r. rozebrany został w 1 poł. XIX w. Fundatorem istniejącego kościoła był właściciel Inwałdu, Franciszek Szwarzenberg - Czerny. Świątynię konsekrował w 1756 r. sufragan krakowski, biskup Franciszek Potokański.

Kościół murowany z cegły i kamienia, potynkowany. Wieżba dachowa drewniana, storczykowa. Dach wielopołaciowy z dachówki ceramicznej. W korpusie budowli nad kruchtą czworoboczna wieża - dzwonnica zwieńczona blaszonym, kopulastym hełmem z nasadnikiem. Na kalenicy dachu nad nawą, wieżyczka na sygnaturkę nakryta złożonym hełmem cebulastym z latarnią. Obiekt na planie prostokąta, jednonawowy, trójprzęsłowy, z prezbiterium zamkniętym półkolistą apsydą i z niewielkimi ryzalitami pozornymi w ścianach bocznych. Sklepienia krzyżowe ze zwierciadłami, krzyżowe i kolebkowe z lunetami. Fasada kościoła z ryzalitem ujętym parzystymi pilastrami jońskimi, dźwigającymi trójkątny fronton. W tympanonie kartusz z herbem Szwarzenberg - Czernych. Nad frontonem attyka z kamiennymi wazonami. Wejście do kruchty na osi fasady, ujęte ozdobnym portalem z uszakami. Nad wejściem duże okno w ozdobnych obramieniach. W świątyni narożnikach ryzalitu, głębokie wnęki z figurami świętych Piotra i Pawła. Pozostałe elewacje o podziałach ramowych z symetrycznie rozmieszczonymi, owalnymi otworami okiennymi. We wnętrzu m.in. ołtarze, ambona i chrzcielnica, późnobarokowe z ok. poł. XVIII w.; obrazy: Św. Stanisław biskup, barokowy 1618 r. i Św. Michał Archanioł, późnobarokowy, z ok. poł. XVIII w.; epitafia Szwarzenberg - Czernych z XVIII w. Polichromia ornamentalno - figuralna 1926 r. W ołtarzu głównym łaskami słynący

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

obraz Matki Boskiej Inwałdzkiej z Dzieciątkiem, według tradycji przywieziony ze Skandynawii, a do kościoła ofiarowany na początku XVII w. przez okolicznych rozbójników.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Kaplica grobowa Romerów w zespole kościoła

Zdjęcie nr 12. Kaplica grobowa Romerów w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Pochodzi z 4. ćw. XIX w. Kaplica murowana z cegły, nie tynkowana. Dach trójpołaciowy, kryty dachówką ceramiczną. Wzniesiona na planie regularnego wieloboku, z kwadratową nawą i węższym, prostokątnym prezbiterium. Ściany zewnętrzne rozcłonkowane pilastrami, zakończone fryzem profilowanym uskokowo, gzymsem pod którym poprowadzony fryz „diamentowy”. Na elewacjach tablice z nazwiskami członków rodziny Romerów zmarłych od pocz. 2 poł. XIX w. do czasów obecnych. Na osi fasady prostokątny otwór drzwiowy zamknięty górą półkoliście, nad nim szczyt ujęty łagodnymi spływami. Drzwi płycinowe, dwuskrzydłowe, z wielokwaterowym nadświetlem. We wnętrzu drewniany, neogotycki ołtarz. Pod posadzką krypta grobowa.

Dziedziniec odpustowy w zespole kościoła

Zdjęcie nr 13. Dziedziniec odpustowy w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Pochodzi z 2 poł. XIX w. Zajmuje teren, na którym usytuowany był drewniany kościół z XVI w., rozebrany zapewne w 1 poł. XIX w. Wraz z dawnym cmentarzem przykościelnym tworzy teren o obrysie zbliżonym do prostokąta, wydzielonym murowanym ogrodzeniem z 2 poł. XIX w., złożonym z 34 przęseł w formie ścianek ceglanych z 14 identycznymi kapliczkami - stacjami Drogi Krzyżowej i kapliczką (pierwotnie z drewnianym, ludowym posągiem Chrystusa Frasobliwego). W płd. części

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

ogrodzenia w 4 ćw. XX w. wbudowany został ołtarz polowy, a w część płd. - wsch. kaplica grobowa Romerów z 4 ćw. XIX w. Za ogrodzeniem od wsch. znajdują się zabudowania zespołu plebańskiego.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Plebania w zespole kościoła

Zdjęcie nr 14. Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny

Pochodzi z 2 ćw. XX w. Plebania murowana, potynkowana, posadowiona na podpiwniczeniu niwelującym nierówności terenu. Piętrowa, nakryta dachem kopertowym z blachy. Wzniesiona na planie prostokąta, z asymetrycznie umieszczonym ryzalitem przy ścianie tylnej, mieszczącym klatkę schodową. Od frontu na wysokości piętra, balkon. Układ wnętrza dwutraktowy. Stolarka drzwiowa i okienna z czasu budowy.

• Zespół kościoła parafialnego pw. św. Jakuba, os. Za Kościołem 29, Rzyki**Kościół parafialny pw. św. Jakuba**

Zdjęcie nr 15. Kościół parafialny pw. św. Jakuba

Zbudowany w tzw. stylu józefińskim w latach 1793 - 1796; wieża 1835 r. z hełmem 1923 r.; sklepienia naw po 1837 r.; odnowienie wnętrza i wyposażenia w końcu lat 80. XX w.; dobudowa kaplicy około poł. lat 90. XX w.

Kościół murowany, potynkowany, halowy, trójnawowy, czteroprzęsłowy, z prezbiterium zamkniętym półkolistą apsydą, z dwoma prostokątnymi lokalnościami bocznymi i współczesną kaplicą. Wieża prostopadłościenna, wbudowana w korpus nawowy, trójkondygnacyjna, zwieńczona hełmem cebulastym z latarnią. Dachy dwuspadowe, pulpitowe i wielopołaciowe. Na kalenicy dachu nad nawą główną wieżyczka na sygnaturkę barokowego kształtu. W szczycie data ukończenia budowy

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

nawy „1795”. Sklepienia kolebkowe i żagielkowe na gurtach. Polichromia figuralno-ornamentalna złożona z bardzo rozbudowanych motywów, neobarokowa z elementami secesyjnej dekoracyjności, namalowana 1885 r. przez Józefa Paszyńskiego z Tarnowa i częściowo na pocz. lat 90. XX w. przez Karola Pustelnika z Wadowic. W wyposażeniu m.in.: ołtarz główny barokowo - rokokowy sprzed 1837 r. z obrazem Matki Boskiej Pocieszenia w posrebrzanej sukience, dwa ołtarze boczne o cechach barokowo - klasycystycznych k. XVIII w. lub pocz. XIX w., chrzcielnica wczesnobarokowa z 1 ćw. XVIII w.; ambona rokokowa z 1 ćw. XIX w.; obrazy malowane na deskach: Święta Rodzina i Święty Wojciech z XVIII/XIX w. W gablotach umieszczone najcenniejsze zabytki w kościele: gotycki posąg Matki Boskiej (uszkodzony, pierwotnie z Dzieciątkiem) z 1 ćw. XV w. i posąg Matki Boskiej ze św. Janem Ewangelistą, wczesnobarokowy z reminiscencjami późnogotyckimi z k. XVI w.

Dawny cmentarz przykościelny otoczony jest ogrodzeniem z lat 70. XX w. z figurami świętych ustawionymi na filarach. Do zespołu kościelnego należą: budynek plebanii z k. XVIII w. lub 1 ćw. XIX w., budynek gospodarczy z k. XVIII w. lub 1 ćw. XIX w. oraz budynek d. „wikarówki” z k. XVIII w. lub 1 ćw. XIX w.

Plebania w zespole kościoła

Zdjęcie nr 16. Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. św. Jakuba

Pochodzi z k. XVIII w. lub 1 ćw. XIX w., przebudowa m.in. w 2 poł. XX w. Budynek murowany, parterowy, podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym, szerokofrontowy, na planie prostokąta, dwutraktowy, symetryczny, z drewnianym, przeszklonym gankiem na osi wejścia. Więźba dachowa krokwiowo - stolcowa, z profilowanymi zakończeniami krokwi pod okapem dachu. Stropy drewniane z podsufitkami. Elewacje frontowa i szczytowa od południa ujęte w tynkowane obramienia. Otwór okienny w szczycie w opaskach, z profilowanym gzymsem w nadprożu. We wnętrzu jadalnia, pomieszczenia mieszkalne i użytkowe.

- **Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, ul. Beskidzka, Targanice**

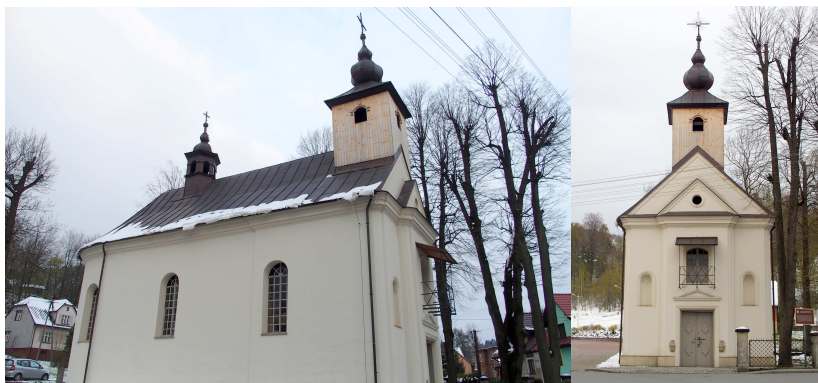
Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcie nr 17. Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, ul. Beskidzka, Targanice

Pochodzi z 1929 r. Kościół murowany o bogatej bryle i sylwecie, z wieżą od frontu. Działka otoczona ażurowym ogrodzeniem metalowym na murowanych słupach. W granicach działki istniał Dom Parafialny, obecnie rozebrany i współczesna figura Matki Boskiej.

• **Kaplica pw. Św. Bartłomieja, ul. Solakiewicza, Zagórnik**

Zdjęcia nr 18, 19. Kaplica pw. Św. Bartłomieja, ul. Solakiewicza, Zagórnik

Pierwsza kaplica na tym miejscu powstała w 1811 r. Przy kaplicy znajdowała się drewniana dzwonnica. W 1884 r. została gruntownie przebudowana i znacznie rozbudowana. Konsekwowana została 21.06.1884 r. jako kaplica filialna kościoła parafialnego w Inwałdzie. Od czasu wybudowania w latach 1982 - 1991 nowego kościoła i ustanowieniu we wsi parafii nie jest użytkowana. Staraniem gminy w ostatnich latach zostało odrestaurowane wnętrze kaplicy.

Kaplica murowana z cegły i kamienia, potynkowana. Dach wielospadowy z wieloboczną wieżyczką na sygnaturkę z latarnią, zwieńczoną neobarokowym, baniastym hełmem. Na kalenicy analogiczny hełm wieńczy czworoboczną wieżyczkę przenikającą się z korpusem obiektu nad fasadą. Na planie wydłużonego prostokąta, z półkolistą apsydą, jednopomieszczeniowa, z niewyodrębnionym prezbiterium. W fasadzie jednoosiowy, pozorny ryzalit o profilowanych wałkami i wklęsłą narożnikami. W dolnej kondygnacji otwór wejściowy ujęty profilowanym obramieniem. Po jego bokach dwie kamienne kropielnice. W wyższej kondygnacji balkon. Ryzalit zwieńczony trójkątnym frontonem i ujęty dwoma płytkami niszami. Dekoracja malarska ścian skromna, złożona z motywów

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

geometrycznych. Wyposażenie skromne. Ołtarz drewniany, eklektyczny z 4. ćw. XIX w. ławki z tego samego czasu. Instrument organowy z 1 ćw. XX w.

IV. Inne zabytki nieruchome

• Zespół pałacowo - parkowy Bobrowskich, ul. Krakowska 69, Andrychów

W literaturze nie podaje się dokładnej daty powstania. Dwór murowany (prawdopodobnie wcześniej istniała drewniana rezydencja o charakterze obronnym) zbudował Marian Przyłęcki, właściciel klucza wieprzowskiego, który w 1 poł. XVII w. przeniósł tutaj swoją siedzibę z Wieprza. Dwór miał charakter obronny: otaczały go trzy stawy oraz fosa (staw od strony rynku został zasypany w 1875 r.). W sali z przylegającej doń wieżyczką odbył się jeden ze zjazdów Konfederacji Barskiej. W 1756 r. dwór stał się własnością rodziny Ankwiczów h. Abdank. Hrabiowie Bobrowscy w XIX w. poszerzyli istniejący dwór o dwa skrzydła nadając mu kształt podkowy. Główne wejście usytuowano od północy ponieważ tam wytyczono gościniec. Dwór otacza pozostałość dworskiego założenia parkowego. Obok dworu wolnostojący budynek - stajnia, obecnie wykorzystana jako lokal gastronomiczny.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Pałac Bobrowskich

Zdjęcia nr 20, 21. Pałac Bobrowskich

Pałac w Andrychowie jest też nazywany dworem lub zamkiem. Jego początki i historia budowy nadal pozostają nieznane. Przyjęło się uważać, iż siedziba właścicieli Andrychowa zawsze znajdowała się na miejscu obecnego pałacu hrabiów Bobrowskich. W zachowanych źródłach pisanych, pochodzących z wieku XVIII i XIX, mowa o zamku znajdującym się nieopodal kościoła parafialnego. Określenie „zamek” świadczy o obronnym charakterze budowli. Uważa się, że pierwszy murowany, lub drewniany dwór powstał przed 1650 r. Obecny kształt pałac otrzymał dopiero w 1 poł. XIX w., pod rządami rodu Bobrowskich. Przebudowany w stylu klasycystycznym, o charakterze niewielkiej rezydencji magnackiej. Parterowy, murowany dwór jest podpiwniczony, przykrywają go niskie dachy siodłowe. Tworzy go korpus (skrzydło pld.) i dwa skrzydła boczne, obejmujące prostokątny dziedziniec reprezentacyjny (court d'honneur), otwarty w kierunku ptn., z podjazdem i owalnym gazonem pośrodku. Plan obiektu ma kształt zbliżony do podkowy. Bryłę korpusu zamyka dach czterospadowy, a bryły obu skrzydeł dachy trójpołaciowe, z kalenicą umieszczoną nieco niżej. Zewnętrzny narożnik skrzydła pld. i zach. spina wieloboczna baszta z dachem namiotowym. Część środkową zdobi portyk z czterema kolumnami doryckimi i trójkątnym frontonem w którym znajdują się herby: „Jastrzębiec” h. Bobrowskich i „Poraj” rodziny Męcińskich z których pochodziła żona Stefana Bobrowskiego. Od tyłu posiada wydatny ryzalit. Okna duże, półkolisto zamknięte lub prostokątne.

Budynek w stanie technicznym ogólnym średnim. Widoczne bardzo duże zawilgocenie nieużytkowanych piwnic w skrzydle wsch. Niszczące działanie wilgoci i soli widoczne również w dolnych partiach ścian parteru wewnątrz budynku oraz na elewacjach - liczne ubytki tynku i ceglanego lica w partii cokołowej murów zewnętrznych. Na elewacjach widoczne pojedyncze spękania strukturalne murów. Na elewacjach tynki znacznie zabrudzone, z licznymi ubytkami i reperacjami w partiach cokołowych. Pokrycie dachu i orynnowanie z licznymi nieszczelnościami - na strychu stwierdzone występowanie wody w trakcie opadów, na elewacjach miejscowo widoczne zawilgocenia, zacieki i ubytki tynków w pasie gzymsu. Więźba dachowa drewniana, stan dobry oprócz części okapowej - uszkodzenia pokrycia spowodowały zawilgocenie więźby. Budynek wyposażony jest obecnie w instalacje elektryczną, wody zimnej i kanalizacyjną oraz instalację odgromową. Budynek

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

nie posiada instalacji ogrzewczej - użytkowane pomieszczenia ogrzewane są w wykorzystaniem zachowanych węglowych piecy kaflowych. Instalacje w budynku nie spełniają wymagań aktualnych przepisów w zakresie stanu technicznego, rozwiązań materiałowych oraz technologii i kwalifikują się do całkowitej wymiany.

Obecnie częściowo tylko użytkowany - skrzydło zach. i część skrzydła płd. na parterze zajmuje Izba Regionalna Ziemi Andrychowskiej i Towarzystwo Miłośników Andrychowa, pojedyncze pomieszczenia w skrzydle wsch. i zach. użytkowane przez lokale usługowo - handlowe. Pozostała część budynku, w tym strych jest nieużytkowana. Od niedawna działalność kulturalną we wnętrzach pałacu prowadzi Centrum Kultury i Wypoczynku w Andrychowie.

Stajnia pałacowa, obecnie kawiarnia i restauracja w zespole

Zdjęcie nr 22. Stajnia pałacowa, obecnie kawiarnia i restauracja w zespole

Pochodzi z 1 ćw. XIX, przebudowa i adaptacja po 1990 r. Budynek murowany z cegły, tynkowany. Parterowy, nakryty dachem czterospadowym. Wzniesiony na rzucie wydłużonego prostokąta, dwutraktowy. Elewacja frontowa dziesięcioosiowa, otwory okienne zamknięte łukami. W czterech osiach środkowych niewielki ryzalit zwieńczony trójkątnym szczytem.

Park pałacowy - park miejski

Park założony w 1 poł. XIX w. jako park swobodny. W 2 poł. XIX w. przekształcony w park krajobrazowy, naturalistyczny. W latach 1920 - 1930 częściowo przekształcony w kierunku modernizmu. Park utrzymany niegdyś w stylu angielskim znajduje się w centralnej części miasta. W płn. - zach. części parku znajduje się pałac Bobrowskich (tzw. Zamek Andrychowski) oraz budynek dawnej dworskiej stajni. W zach. części parku znajduje się kościół pw. św. Macieja. We wsch. części parku znajduje się duży staw z okrągłą wysepką (tzw. Ptasia Wyspa). W ostatnich latach park został poddany programowi rewitalizacji.

Park jest generalnie w dobrym stanie, niemniej wymaga określonych działań rewaloryzacyjnych. Na jego walory składa się stary, na ogół zdrowy drzewostan określający podstawową formę zabytkowej kompozycji. Najważniejszą jej częścią jest malowniczy duży staw.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Układ ścieżek, schodów i placyków parkowych wynikający z pierwotnego założenia, nie wymaga zmiany. Stan techniczny także jest na ogół dobry, co odnosi się również do elementów małej architektury. Część parku najściślej związana z pałacem - barokowy podjazd frontowy jest zaniedbany, źle zagospodarowany i zajmowany przez parkujące samochody, co odbiera mu właściwy dla niego reprezentacyjny charakter.

Zieleń ozdobna w parku (krzewy, byliny, kwiaty) jest uboga i choć są tu rośliny i kompozycje godne zachowania, są też elementy wymagające zmian i uzupełnień. Dotyczy to szczególnie bezpośredniego otoczenia stawu, gdzie wyraźnie brak jednolitej koncepcji formy i ekspozycji widoku na tafle wody. Żywopłoty strzyżone mają nieprzystające formy estetyczne i nie respektują potrzeb ekspozycyjnych. Część parku, gdzie urządzono plac zabaw dla dzieci jest funkcjonalna i w dobrym stanie technicznym, ale stylistycznie zupełnie odmienna w stosunku do całości zabytkowego parku. Ponadto jest pozbawiona drzew, zatem również cienia, co w upalne dni może obniżać jego walory użytkowe.

• **Zespół pałacowo-parkowy Romerów, ul. Wiejska 1, Inwałd**

Pałac Romerów w zespole pałacowo - parkowym Romerów

Zdjęcie nr 23. Pałac Romerów w zespole pałacowo - parkowym Romerów

Zbudowany po 1810 r. na miejscu XVII-wiecznego dworku parterowego, rozbudowany po 1852 r., późnoklasycystyczny, gruntownie odrestaurowany w latach 1999 -2001.

Pałac zbudowany został po 1810 r. przez ówczesnych właścicieli Inwałdu Bobrowskich, na miejscu parterowego dworu z XVII w. Rozbudowany został po 1852 r. przez Feliksa Romera. Powstało wtedy piętro i dwa skrzydła, a dach pokryto glazurowaną dachówką. Uporządkowano także park krajobrazowy. Pałac pełnił rolę letniej siedziby rodziny Romerów, która na stałe mieszkała w Wiedniu. W czasie II wojny światowej w rezydencji mieściła się siedziba Hitlerjugend. Po 1945 r. majątek Romerów został rozparcelowany. W pałacu zamieszkali prywatni lokatorzy, później znajdowały się tu kolejno: ośrodek szkoleniowy organizacji rolnictwa, spółdzielnia rolnicza i ośrodek szkoleniowo - wypoczynkowy DOKP w Krakowie. Opuszczony od 1994 r. obiekt kupił Zdzisław Stuglik, prezes firmy „Maspex” z Wadowic, który w latach 1999 - 2001 przeprowadził generalny remont zabytku,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

uporządkował zielenią parkową, a cały zespół pałacowy otoczył nowym ogrodzeniem. Dzisiaj obiekt jest prywatną rezydencją rodziny Stuglików.

Pałac murowany z cegły, potynkowany, piętrowy, podpiwniczony. Dachy wielopołaciowe, przenikające się. W szczytach dachów sterczyny zakończone kulami. W części środkowej na planie prostokąta, symetryczny, z prostokątnymi ryzalitami w osiach środkowych. Do dwutraktowego korpusu dobudowane są dwa węższe, prostokątne skrzydła z ryzalitami o trójbocznych zamknięciach. We wnętrzu drewniana, trójbiegowa klatka schodowa. Elewacje o podziałach horyzontalnych za pomocą belkowania pomiędzy parterem i piętrem i belkowania koronującego. Ściany parteru ozdobione neorustyką. Ryzality środkowe rozczłonkowane na parterze i piętrze pilastrami. Belkowanie ponad pilastrami górnymi z fryzem, ożywionym tryglifami, rozetami i gzymsem konsolkowym. Przy ryzalicie środkowym od strony parku, balkon na kolumnach. Wszystkie elewacje z symetrycznie rozmieszczonymi otworami okiennymi, ujętymi w tynkowe obramienia. Elewacje południowa i północna korpusu siedmioosiowe, elewacje skrzydeł czteroosiowe, zamknięcia trójboczne ryzalitów, trójosiowe.

Oficina mieszkalna w zespole pałacowo - parkowym Romerów

Zdjęcie nr 24. Oficina mieszkalna w zespole pałacowo - parkowym Romerów

Budynek pochodzi z 4 ćw. XIX w., eklektyczna, gruntownie odrestaurowana w latach 1999 - 2001 przez Zdzisława Stuglika.

Budynek murowany z cegły, potynkowany, nakryty dachem dwuspadowym, piętrowy. Na planie prostokąta, wąskofrontowy, symetryczny. Elewacje ujęte w ceglane obramienia, zwieńczone fryzem kostkowym. Otwory okienne prostokątne, z nadprożami w kształcie łuków odcinkowych z ceglanych klinców.

W pobliżu pałacu w ostatnich latach wzniesiono budynek, o charakterze oficyny. Według planu katastralnego wsi z 1845 r. istniała niegdyś na tym miejscu oficyna o podobnym rozplanowaniu.

Park krajobrazowy w zespole pałacowo - parkowym Romerów

Park założony w 1 poł. XVIII w., 2 poł. XIX w., rewaloryzacja po 2000 r. Park zajmuje obszar o powierzchni około 2 ha. Oś kompozycyjną założenia stanowi linia płn. - płd. W urozmaiconym

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

drzewostanie parkowym dominują dęby szypułkowe. Rosną tu także buki, graby, jesiony, klony, lipy, topole holenderskie i wierzby białe. Wśród drzew iglastych dominuje świerk kłujący odmiany srebrzystej. Krzewy liściaste to: bez czarny, derenie białe, leszczyny, pęcherzenice kalinolistne. Z krzewów iglastych najczęstsze są jałowce pospolite.

• **Źródło Kościuszki, ul. Kościuszki, Andrychów**

Pochodzi z 1884 r., rekonstrukcja w 1994 r. W 1894 r., w stulecie insurekcji, z polecenia Felicji Bobrowskiej obudowano istniejące źródło wody. Pił z niego wodę podczas insurekcji koń Tadeusza Kościuszki. Jest to kawałek murku z kamieni z tablicą i metalowymi drzwiczkami na wzór energetycznych, ale zamkniętych na innego rodzaju kłódkę.

V. Cmentarze

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Cmentarz komunalny wraz z ogrodzeniem, ul. Beskidzka, Andrychów

Cmentarz powstał w 2 poł. XIX w., powiększony w ok. 1940 r. Cmentarz ziemno -murowany, otoczony ogrodzeniem z cegły i metalowych prętów. Najstarszy zachowany nagrobek Józefa Sowińskiego pochodzi z 1818 r.

Kaplica grobowa Hörunterów na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów

Zdjęcia nr 25, 26. Kaplica grobowa Hörunterów na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów

Pochodzi z k. XIX w. Kaplica murowana, założona na rzucie zbliżonym do kwadratu, nakryta dachem mansardowym. Przy wejściu dwie kolumny, na których spoczywa trójkątny tympanon. Elewacje ceglane, naroża boniowane. Najstarszy pochówek Eugenia z Litwińskich Hörunterowa, zm. 1895 r.

Kaplica grobowa Kosvitzkich na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów

Zdjęcie nr 27. Kaplica grobowa Kosvitzkich na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów

Zbudowana w 1884 r. Kaplica murowana, neogotycka. Założona na planie prostokąta, z wejściem z ozdobnym portalem. Zwieńczona latarnią, na której krzyż. Na elewacji kaplicy wmurowana w 1995 r. kamienna tablica poświęcona pamięci oficerów WP synów Ziemi

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Andrychowskiej zamordowanych przez NKWD w Katyniu 1940 r. oraz w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej, wmurowana w 2000 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Cmentarz żydowski (kikrut) wraz z pozostałością muru ogrodzenia, ul. Żwirki i Wigury, Andrychów

Pochodzi z 3 ćw. XIX w., zdewastowany w czasie II wojny światowej, odnowiony w ok. 1990 r. Cmentarz ziemno - murowany, otoczony pozostałością muru ceglanego oraz ogrodzony siatką. Nagrobki w złym stanie technicznym. Cmentarz nieuporządkowany. Najstarszy zachowany nagrobek Babelle Silberstein pochodzi z 1870 r.

• Cmentarz parafialny, ul. Wadowicka, Inwałd

Cmentarz założony ok. 1870 r., powiększony od płn. w. około 1928 r. Cmentarz na planie zbliżonym do prostokąta. Brak kwater. Mogiły rozproszone. W alei na osi bramy kaplica Matki Boskiej Nieustającej Pomocy z 1928 r. Nagrobki wolnostojące: NN z końca XIX w. - kamienna figura Chrystusa na wysokim cokole; Manusia Wisniewskiego (zm. 1922 r.) - kamienna rzeźba modlącego się aniołka na skałkach; kilka nagrobków z 1 ćw. XX w. w formie obelisków ze sztucznego kamienia. Wzdłuż granic cmentarza i w pobliżu kaplicy - lipy, topole i olchy.

Kaplica cmentarna pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy na cmentarzu parafialnym, ul. Wadowicka, Inwałd

Zdjęcie nr 28. Kaplica cmentarna pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy na cmentarzu parafialnym, ul. Wadowicka, Inwałd

Kaplica pochodzi z 1928 r. Kaplica murowana z cegły, nie tynkowana, nakryta dachem wielopołaciowym z dachówki ceramicznej, z sześcioboczną wieżyczką na sygnaturkę krytą ostrosłupowym hełmem z blachy. Na planie zbliżonym do kwadratu, zamknięta trójboczną apsydą. Wejście poprzedzone murowanymi, jednobiegowymi schodami. Ściany ożywione płycinami. Otwory okienne i drzwiowy zamknięte górami łukami ostrymi. Wnętrze jednopomieszczeniowe. Prezbiterium nie wyodrębnione.

VI. Kapliczki, krzyże, figury przydrożne

Kapliczki stanowią trwały element polskiego krajobrazu. Są znakiem wiary przodków, elementem ich kultury i wierności tradycji. Często są świadkami historii ziem, świadectwem

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

szczególnych wydarzeń. Powstawały spontanicznie, jako przejaw zbiorowej lub prywatnej inicjatywy. Najstarsze były budowane z inicjatywy elit społecznych, dopiero później stały się domeną kultury chłopskiej. Są dziełami różnej jakości, poczynając od rutynowych warsztatów doby baroku, poprzez spontaniczne dzieła twórców ludowych, aż po wyroby współczesne. Należą do obiektów ruchomych, ale są połączone na stałe z gruntem, funkcjonując w otwartej przestrzeni.

Do gminnej ewidencji zabytków zostało wpisanych 40 różnego rodzaju kapliczek. Są to różnego rodzaju kapliczki w postaci:

1. Kilkukondygnacyjnego kamiennego słupa, którego ściany ozdobione są z trzech stron płaskorzeźbami. Na szczycie - figura świętego lub kamienny krzyż. Czasem figura umieszczona jest we wnęce, a całość zamyka dwuspadowy daszek zwieńczony rzeźbą świętego, kamiennym lub żelaznym krzyżem. Na cokole zwykle daty, nazwiska fundatorów, niekiedy - twórców.

Zdjęcia nr 29, 30, 31. Kapliczka Andrychów, ul. Głowackiego, Kapliczka Brzezinka, ul. Podgórska, Kapliczka Roczyny, ul. Polna - Podgórska

2. Kapliczki domkowe

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcia nr 32, 33. Kapliczka Andrychów, ul. Beskidzka, kapliczka Inwałd, ul. Wadowicka

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

3. Kapliczki szafkowe - na słupach drewnianych lub budynkach, ze świątkiem lub obrazem wewnątrz.

Zdjęcie nr 34. Kapliczka Inwałd, ul. Spacerowa

4. Kapliczka - dzwonnica

Zdjęcie nr 35. Kaplica - dzwonnica Brzezinka, os. Złota Górka

5. Kapliczki latarniowe - najczęściej na wysokiej, kolumnie, z wyodrębnioną ażurową latanią, nakryta daszkiem, często zakończona żeliwnym krzyżem, w środku znajduje się krzyż lub figurka.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcia nr 36, 37, 38. Kaplica Brzezinka, ul. Słoneczna, kapliczka Inwałd, ul. Rolna, kapliczka Roczyny, ul. Jana Nowaka

6. Krzyże

Zdjęcia nr 39, 40. Krzyż Targanice, ul. Beskidzka, krzyż Zagórnik, os. Górka

• Zabytki techniki

Andrychów posiada tradycje przemysłowe sięgające XVIII w. Tradycyjną gałęzią gospodarki było tkactwo oparte na uprawianym w okolicy lnie, a później na importowanej bawełnie. Rozwinął się również przemysł maszynowy. Po okresie problemów związanych transformacją ustrojową, miasto rozwija się jako ośrodek przemysłowy i usługowy i jest jednym z ważniejszych centrów przemysłowych w Małopolsce. Od 2007 r. działa tu specjalna strefa ekonomiczna - Krakowski Park Technologiczny.

• Wieża ciśnień, ul. Krakowska 83, Andrychów

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcie nr 41. Wieża ciśnień, ul. Krakowska 83, Andrychów

Wieża znajduje się na terenie zakładów włókienniczych „Andropol” S.A. przy ul. Krakowskiej. Firmę założono w 1906 r., jako „Pierwszą Galicyjską Tkalnię Mechaniczną” założoną przez Spółkę „Bracia Czeczowiczka”. Od momentu powstania fabrykę cały czas modernizowano. II wojna światowa to niemal całkowite zniszczenie zakładu.

Wieża ciśnień pochodzi z lat powojennych, z ok. 1930 r., remont po 1945 r. zastąpiła wcześniej istniejącą mniejszą wieżę.

Wysoka, smukła, cylindryczna wieża z wyodrębnioną partią przyziemia. Trzon lekko zwężony ku górze, z sześcioma kondygnacjami szczelinowych okien rozmieszczonych na mijających się poziomach. Głowica ze zbiornikiem cylindryczna, kryta stropodachem z wysuniętym okapem, z niską dodatkową kondygnacją w zwieńczeniu. Na dachu zamontowane nadajniki telefonii komórkowej. W 1/3 wysokości głowicy - pas jednodzielných, stycznych okien; w zwieńczeniu - pas kwadratowych okien wielodzielných. Elementy konstrukcyjne wyciągnięte na zewnątrz w formie pionowych prętów dzielących głowicę w pionie i ujmujących pasy okien.

• **Pomnik - samolot, ul. Krakowska, Andrychów**

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Zdjęcie nr 42. Pomnik - samolot, ul. Krakowska, Andrychów

Pomnik pamięci lotników polskich poległych w czasie II wojny światowej w walkach w obronie i o wyzwolenie ojczyzny. Odrzutowy samolot myśliwski LIM - 2 konstrukcji polskiej, dar Ludowego Wojska Polskiego. Zmontowany w czynie społecznym przez pracowników W.S.W. Andoria w grudniu 1976 r.

5.4. Dziedzictwo niematerialne³

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

³ <http://www.interklasa.pl/porta1/dokumenty/m004/gwara.html>

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Ubiór

Krakowiacy Zachodni to grupa etnograficzna, która, zamieszkuje obszar sięgający na zachód do rzeki Przemszy, na północ po Szczekociny, na wschód do Miechowa, a na południe po Wadowice. Krakowiacy w Beskidzie Małym żyli w obrębie trzech miast: Kęty, Wadowice, Andrychów. Niektórzy badacze uważają okolice Andrychowa za tzw. „obszary przejściowe”. Zaznaczają się tutaj silne wpływy zarówno kultury góralskiej, jak i śląskiej oraz krakowskiej.

• Zwyczaje i obrzędy

Zwyczaje i obrzędy są nieodłącznym elementem życia każdej społeczności lokalnej, zajmując ważne miejsce w jej tradycji. Wiążą się ściśle z okresem zimy, wiosny, lata i jesieni. Towarzyszyły im niegdyś przede wszystkim szereg praktyk mających na celu spowodowanie pomyślności i oddalenie wszelkiego zła. Zwyczaje i obrzędy doroczne pozostały w życiu codziennym ludzi często jako jedyne z dawnych zwyczajów, podczas gdy ich treść i formy przeszły w zapomnienie. Występujące w Inwałdzie zwyczaje doroczne są ściśle związane z polskim rokiem obrzędowym, który wiąże się z kolei ze świętami kościelnymi oraz kalendarzem liturgicznym. Oto niektóre z nich: Andrzejki, Adwent, Św. Barbara, Św. Mikołaj, Św. Łucja, Boże Narodzenie, Kolędnicy, Sylwester i Nowy Rok, Trzech Króli, Karnawał, Matki Boskiej Gromnicznej, Środa Popielcowa, Wielki Post, Niedziela Palmowa, Wielki Tydzień, Wielkanoc, Zielone Świątki, Boże Ciało, Matki Boskiej Zielnej, Wszystkich Świętych.

• Gwara ludowa

Gwara Andrychowska jest mieszaniną gwar podhalańskiej, krakowskiej, żywieckiej i śląskiej, spowodowane to jest położeniem geograficznym regionu. Nie jest on jednakowy w całym regionie. Jej cechą to m.in. : charakterystyczna, nosowa wymowa „ą” i „ę” udźwięcznianie „głuchych” głosek na pograniczu wyrazów, np. „jak by” - „jag by” wymawianie końcówki „śmy” w czasownikach jako „żmy” przesunięcie akcentu w wołaczach na ostatnią sylabę częste używanie partykuły „że” w trybie rozkazującym („weźże”, „idźże”, „zróbże”, „podajże”) W Sułkowicach, Targanicach, Zagórniku, a częścią w Roczynach i Brzezince wymawiają zamiast ę przedłużone o np. gęś - Goś; Kęty (miasto) - Koty; cent. Zamiast y wymawiają o i odwrotnie np. Roczyny (wieś) - Rocony; młyn - młon.

• Stroje ludowe Andrychowa

Odświętny strój bogatego chłopa andrychowskiego składał się z koszuli, spodni szytych z własnoręcznie utkanego grubego, parcianego lnianego płótna, kamizelki czerwonej lub niebieskiej, czarnego kapelusza oraz pary skórzanych butów. Oznaką zamożności był srebrny zegarek na łańcuszku. Kobiety miały zwyczaj nosić, wprawdzie nie na co dzień, lecz od święta kilka spódnic. Spod wierzchniej spódnicy, zazwyczaj kolorowej, wystawał najczęściej dziergany brzeg. Na spódnice zakładano białą zapaskę. Dopełnieniem stroju były nici czerwonych koralików. Obydwa opisane stroje noszą znamiona ludowych strojów góralskich typowych dla Podbeskidzia.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- **Legendy i baśnie:** Legenda o Kobylej Głowie, Baśń o Złotej Górze, Maronka, czyli opowieść o zbójach z Inwałdu, legenda - Jak to z Anulą było, Diabelski Kamień, O Bury.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

5.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Andrychów nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Andrychów znajduje się 14 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków gminy Andrychów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	NUMER I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Andrychów	Układ urbanistyczny miasta			A-518 [A-672/M] z 24.09.1987 r.
2	Andrychów	Pałac Bobrowskich	ul. Krakowska	69	A-504 [A-673/M] z 08.06.1986 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	NUMER I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW
3	Andrychów	Park pałacowy	ul. Krakowska	69	A-504 [A-673/M] z 08.06.1986 r.
4	Andrychów	Budynek bramny cmentarza żydowskiego, ob. budynek rozebrany	ul. Żwirki i Wigury	dz. nr 1628/ 3	A-650 [A-668/M] z 12.12.1989 r.
5	Andrychów	Cmentarz żydowski (kikrut) wraz z pozostałością muru ogrodzenia	ul. Żwirki i Wigury	dz. nr 1628/ 3	A-650 [A-668/M] z 12.12.1989 r.
6	Inwałd	Dziedziniec odpustowy w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110	A-709/95 [A-843/M] z 02.02.1995 r.
7	Inwałd	Kaplica grobowa Romerów w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110	A-709/95 [A-843/M] z 02.02.1995 r.
8	Inwałd	Kapliczka w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110	A-709/95 [A-843/M] z 02.02.1995 r.
9	Inwałd	Kościół par. pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	ul. Wadowicka	110	A-709/95 [A-843/M] z 02.02.1995 r.
10	Inwałd	Oficyna mieszkalna w zespole pałacowo -parkowym Romerów	ul. Wiejska	1	A-708/94 [A-26/M], [A-844/M] z 01.10.1994 r.
11	Inwałd	Pałac Romerów w zespole pałacowo -parkowym Romerów	ul. Wiejska	1	A-708/94 [A-26/M], [A-844/M] z 01.10.1994 r.
12	Inwałd	Park krajobrazowy w zespole pałacowo- parkowym Romerów	ul. Wiejska	1	A-708/94 [A-26/M], [A-844/M] z 01.10.1994 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR	NUMER I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
13	Rzyki	Kościół parafialny pw. św. Jakuba	os. Za Kościołem	29	A-286 [A-1004/M] z 06.12.1957 r.
14	Zagórniki	Kaplica pw. św. Bartłomieja	ul. Solakiewicza	dz. nr 2352/ 2	A-1331/M z 05.02.2013 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

5.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywieżenia zabytku za granicę albo wywieżenia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Wpisem do rejestru zabytków ruchomych objęto 7 obiektów, które stanowią głównie wyposażenie kościołów (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków ruchomych na terenie gminy

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Andrychów	kapliczka słupowa z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem	B-364/M, dec. z dnia 31.03.2014 r.
2	Inwałd	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NPM -19 pozycji	orzeczenie uznania za zabytek z dnia 28.09.1961 r.
3	Inwałd	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NPM -47 pozycji	B-334, dec. z dnia 12.05.1975 r.
4	Inwałd	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NPM -50 pozycji	B-1/83, dec. z dnia 07.11.1983 r.
5	Inwałd	kapliczki: z figurą Chrystusa Ukrzyżowanego z i figurą Matki Boskiej Różańcowej na zewnątrz ogrodzenia kościelnego	(nr rej. zab. A-709/95; Bielsko -Biała, dec. z dnia 02.02.1995 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

6	Roczyny	kapliczka z figurą Matki Boskiej	B-279/M, dec. z dnia 27.12.2011 r.
7	Rzyki	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jakuba St. - 12 pozycji	B-241, dec. z dnia 06.12.1957 r.
8	Rzyki	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jakuba St. - 54 pozycji	B-46(B/b), dec. z dnia 13.09.1996 r.
9	Zagórnik	wyposażenie kaplicy pw. św. Bartłomieja	B-378/M, dec. z dnia 30.09.2014 r.

5.6. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.). Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niegodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Gminna ewidencja zabytków gminy Andrychów została opracowana w 2010 r. Przy opracowaniu GPONZ dokonano aktualizacji gminnej ewidencji zabytków. Z ewidencji usunięto 142 obiekty, które zostały wyburzone lub w wyniku przebudowy utraciły walory architektoniczne i stylowe. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Andrychów przedstawia tabela poniżej - Tabela nr 3.

Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Andrychów

LP.	MIJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR
1	Andrychów	Układ urbanistyczny miasta		
2	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	pl. Mickiewicza	1
3	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	pl. Mickiewicza	3
4	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek nieużytkowany	Rynek	3
5	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	6
6	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	7
7	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	8
8	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	9
9	Andrychów	Budynek mieszkalny, obecnie siedziba Straży Miejskiej	Rynek	10
10	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	13
11	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	14
12	Andrychów	Budynek mieszkalny, obecnie siedziba Urzędu Miejskiego w Andrychowie	Rynek	15
13	Andrychów	Remiza OSP	Rynek	16a
14	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	23
15	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowy	Rynek	24
16	Andrychów	Budynek mieszkalny	Rynek	25
17	Andrychów	Budynek mieszkalny	Rynek	26
18	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	31

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

19	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	32
20	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	33
21	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	34
22	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	Rynek	35
23	Andrychów	Budynek mieszkalny, budynek usługowy	Rynek	36
24	Andrychów	Kostnica przy kościele par. pw. św. Macieja	Rynek	37
25	Andrychów	Kościół par. pw. św. Macieja	Rynek	37
26	Andrychów	Ogrodzenie z kaplicami drogi krzyżowej oraz bramką przy kościel par. pw. św. Macieja	Rynek	37
28	Andrychów	Plebania przy kościele par. pw. św. Macieja	Rynek	37
29	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. 27 Stycznia	9
30	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. 27 Stycznia	15
31	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Batorego	1
32	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Batorego	5
33	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Batorego	6
34	Andrychów	Szkoła, ob. Zespół Szkół nr 2	ul. Batorego	9
35	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Batorego	22
36	Andrychów	Budynek mieszkalny w zespole młynarskim	ul. Batorego	30
37	Andrychów	Młyn w zespole młynarskim, ob. budynek gospodarczy	ul. Batorego	30
38	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Batorego	74
39	Andrychów	Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena	ul. Batorego	k. nr 76
40	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Beskidzka	1
41	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	5
42	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	18
43	Andrychów	Cmentarz komunalny wraz z ogrodzeniem	ul. Beskidzka	dz. nr 1182, 1193, 1194/1, 1197/5, 1197/3, 1198/1-2, 1199/1-2, 1208/1-3,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

				1209/1-3, 1210/1, 1210/5, 1215/2, 6626, 6627
44	Andrychów	Kaplica grobowa Hörunterów na cmentarzu komunalnym	ul. Beskidzka	dz. nr 6626
46	Andrychów	Kaplica grobowa Kosvitzkych na cmentarzu komunalnym	ul. Beskidzka	dz. nr 1199/2
47	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	24
48	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	30
49	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	44
50	Andrychów	Kapliczka - krzyż	ul. Beskidzka	k. nr 46
51	Andrychów	Kapliczka	ul. Beskidzka	k. nr 50
52	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Brzegi	7
53	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Brzegi	23
54	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Brzegi	25
55	Andrychów	Kapliczka - figura matki bożej z dzieciątkiem	ul. Brzegi	k. nr 5j
57	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. środowiskowy dom samopomocy	ul. Daszyńskiego	12
58	Andrychów	Szkoła podstawowa im. Marii Konopnickiej	ul. Dąbrowskiego	2
59	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	3
60	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	4
61	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	6
62	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	10
63	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	15
64	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	16
65	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	18
66	Andrychów	Szpital psychiatryczny	ul. Dąbrowskiego	19
67	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	27
68	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	32
69	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	37
70	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	59
71	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	71
72	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	73
73	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Dąbrowskiego	81
74	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	1
75	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	4
76	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	5
77	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	9
78	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	16

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

79	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Garncarska	1
80	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Garncarska	8
81	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Garncarska	9
82	Andrychów	Młyn, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Garncarska	41
83	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Głowackiego	2
84	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Głowackiego	12
85	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Głowackiego	22
86	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Graniczna	3
87	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. Siedziba Nadleśnictwa Andrychów	ul. Grunwaldzka	10
88	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Grunwaldzka	12
89	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Kilińskiego	8
90	Andrychów	Budynek gospodarczy	ul. Kilińskiego	18
91	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Kościuszki	10
92	Andrychów	Źródło Kościuszki	ul. Kościuszki	dz. nr 842/34
94	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Krakowska	9
95	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Krakowska	35
96	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	43
97	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	48
98	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	57
99	Andrychów	Pałac Bobrowskich	ul. Krakowska	69
100	Andrychów	Park pałacowy	ul. Krakowska	69
101	Andrychów	Stajnia pałacowa, obecnie kawiarnia i restauracja	ul. Krakowska	69
102	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	71
103	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Krakowska	73
104	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. miejska biblioteka publiczna	ul. Krakowska	74
105	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	79
106	Andrychów	Budynek administracyjny fabryki wyrobów bawełnianych braci Czeczowiczka, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	83

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

108	Andrychów	Hala produkcyjna I, ob. budynek usługowy	ul. Krakowska	83
109	Andrychów	Hala produkcyjna II	ul. Krakowska	83
110	Andrychów	Wieża ciśnień	ul. Krakowska	83
111	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Krakowska	85
112	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	88
113	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	94
114	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	106
115	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. Komisariat Policji	ul. Krakowska	108
116	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	110
117	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. Bank Spółdzielczy	ul. Krakowska	112
118	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	116
119	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	122
120	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. bud. usługowy	ul. Krakowska	128
121	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	130
122	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Krakowska	132
123	Andrychów	Pomnik - samolot	ul. Krakowska	dz. nr 761/15
124	Andrychów	Dworzec PKP	ul. Krakowska	dz. nr 6624
125	Andrychów	Magazyn przy dworcu PKP	ul. Krakowska	dz. nr 6625
126	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Legionów	2
127	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Legionów	4
128	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek usługowy	ul. Legionów	17
129	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Olszyny	1
130	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Olszyny	7
131	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Olszyny	29
132	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Pachla	1
133	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Pachla	14
134	Andrychów	Młyn	ul. Podgórska	2

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

135	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Podgórska	3
136	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Przyjaźni	21
137	Andrychów	Stodoła	ul. Przyjaźni	21
138	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Spacerowa	5
139	Andrychów	Budynek mieszkalny, ob. budynek mieszkalno-usługowy	ul. Starowiejska	3
140	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Starowiejska	15
141	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Starowiejska	19
142	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Starowiejska	53
143	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Starowiejska	63
144	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Szewska	15
145	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Szewska	18
146	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Tkacka	2
147	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Tkacka	18
148	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Tkacka	92
149	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Traugutta	03-sty
150	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Traugutta	16
151	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Wyszyńskiego	18
152	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Żwirki i Wigury	21
153	Andrychów	Budynek mieszkalny	ul. Żwirki i Wigury	47
154	Andrychów	Budynek bramny cmentarza żydowskiego, ob. budynek rozebrany	ul. Żwirki i Wigury	dz. nr 1628/3
155	Andrychów	Cmentarz żydowski (kikrut) wraz z pozostałością muru ogrodzenia	ul. Żwirki i Wigury	dz. nr 1628/3
157	Brzezinka	Budynek mieszkalny	os. Złota Górka	k. nr 24
158	Brzezinka	Kapliczka Upadku Chrystusa -dzwonnica loretańska	os. Złota Górka	k. nr 39
159	Brzezinka	Budynek mieszkalny	ul. Brzezińska	9
160	Brzezinka	Kapliczka - figura Chrystusa Ecce Homo	ul. Brzezińska	k. nr 9
161	Brzezinka	Budynek mieszkalny	ul. Graniczna	52
162	Brzezinka	Kapliczka Matki Boskiej Częstochowskiej	ul. Graniczna	k. nr 52
163	Brzezinka	Budynek mieszkalny	ul. Jagodowa	18
164	Brzezinka	Budynek mieszkalny	ul. Podgórska	20
165	Brzezinka	Kapliczka - krzyż	ul. Podgórska	k. nr 3
166	Brzezinka	Kapliczka - krzyż	ul. Podgórska	k. nr 19
167	Brzezinka	Szkoła	ul. Słoneczna	5
168	Brzezinka	Kapliczka „latarnia”	ul. Słoneczna	k. nr 29
169	Brzezinka	Kapliczka św. Antoniego	ul. św. Antoniego	k. nr 2
170	Inwałd	Budynek mieszkalny	os. Wapiennik	4

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

171	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Radosna	13
172	Inwałd	Kapliczka „latarniowa” z figurą Chrystusa Frasobliwego	ul. Rolna	k. nr 1
173	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Rzeczna	4
174	Inwałd	Kapliczka szafkowa z figurą Chrystusa Frasobliwego	ul. Spacerowa	k. nr 6
175	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Wadowicka	61
176	Inwałd	Budynek mieszkalno-usługowy	ul. Wadowicka	62
177	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Wadowicka	96
178	Inwałd	Budynek gospodarczy w zespole plebańskim	ul. Wadowicka	110
179	Inwałd	Dziedziniec odpustowy w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110
180	Inwałd	Kaplica grobowa Romerów w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110
181	Inwałd	Kapliczka w zespole kościelnym	ul. Wadowicka	110
182	Inwałd	Kościół par. pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny	ul. Wadowicka	110
183	Inwałd	Plebania przy kościele parafialnym	ul. Wadowicka	110
184	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Wadowicka	134
185	Inwałd	Cmentarz parafialny	ul. Wadowicka	dz. nr 836/3-5, 847/3
186	Inwałd	Kaplica cmentarna pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy	ul. Wadowicka	dz. nr 847/3
187	Inwałd	Kapliczka domkowa z figurą św. Jana Nepomucena	ul. Wadowicka	k. nr 13
188	Inwałd	Kapliczka domkowa z figurą Chrystusa	ul. Wadowicka	k. nr 113
189	Inwałd	Oficina mieszkalna w zespole pałacowo-parkowym Romerów	ul. Wiejska	1
190	Inwałd	Pałac Romerów w zespole pałacowo-parkowym Romerów	ul. Wiejska	1
191	Inwałd	Park krajobrazowy w zespole pałacowo-parkowym Romerów	ul. Wiejska	1
192	Inwałd	Budynek inwentarski w dawnym zespole folwarcznym Romerów	ul. Wiejska 13	13a
193	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Wiejska	113
194	Inwałd	Kapliczka domkowa z figurą Chrystusa	ul. Wiejska	k. nr 134
195	Inwałd	Budynek mieszkalny	ul. Zagórnicka	1

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

196	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Cyprysowa	24
197	Roczyny	Kapliczka	ul. Jana Nowaka	k. nr 17
198	Roczyny	Kapliczka-krzyż	ul. Krótka/ ul. Ogrodnicza	dz. nr 3622/2
199	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Kwiatowa	21
200	Roczyny	Kapliczka-krzyż	ul. Kwiatowa	k. nr 38
201	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Podgórska	39
202	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Podgórska	48
203	Roczyny	Kapliczka-figura Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej	ul. Polana	k. nr 20
204	Roczyny	Kapliczka-figura Chrystusa Ecce Homo	ul. Polana/ ul. Podgórska	k. nr 66
205	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Sadowa	27
206	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Szkolna	14
207	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Szkolna	36
208	Roczyny	Budynek mieszkalny z budynkiem gospodarczym	ul. Szkolna	51
209	Roczyny	Dzwonnica burzowa	ul. Szkolna	dz. nr 1065/4
210	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Topolowa	36
211	Roczyny	Kapliczka-figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem	ul. Wiedeńska	k. nr 17
212	Roczyny	Kapliczka-krzyż	ul. Wiedeńska/ ul. Podgórska	dz. nr 1417/12
213	Roczyny	Budynek mieszkalny	ul. Zarieczna	129c
214	Rzyki	Budynek mieszkalny	os. Jagódki	20
215	Rzyki	Budynek mieszkalno- gospodarczy	os. Moskwiki	6
216	Rzyki	Budynek mieszkalno- gospodarczy	os. Moskwiki	25
217	Rzyki	Budynek mieszkalno- gospodarczy	os. Mydlarze	26
218	Rzyki	Kuźnia ob. budynek gospodarczy	os. Mydlarze	k. nr 25
219	Rzyki	Budynek mieszkalny	os. Sordyle	16
220	Rzyki	Plebania w zespole kościoła	os. Za Kościołem	16
221	Rzyki	Budynek gospodarczy (składzik) przy kościele par.	os. Za Kościołem	29
222	Rzyki	Kościół parafialny pw. św. Jakuba	os. Za Kościołem	29
223	Rzyki	Kapliczka domkowa pw. Matki Boskiej	os. Za Kościołem	k. nr 8
224	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	87

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

225	Sułkowice	Sklep	ul. Beskidzka	104a
226	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	148
227	Sułkowice	Kapliczka - krzyż	ul. Beskidzka	k. nr 62
228	Sułkowice	Kapliczka - figura Chrystusa Ecce Homo	ul. Beskidzka	k. nr 176
229	Sułkowice	Kaplica Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej	ul. Beskidzka	k. nr 180a
230	Sułkowice	Zagroda - budynek mieszkalny i budynek gospodarczy	Cmentarna (nad potokiem)	71
231	Sułkowice	Kapliczka	ul. Kamieńcowa	k. nr 2
232	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Mostowa	27
233	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Raclawicka	5
234	Sułkowice	Stodoła	ul. Raclawicka	28
235	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Raclawicka	30
236	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Raclawicka	52
237	Sułkowice	Stodoła	ul. Raclawicka	194
238	Sułkowice	Stodoła	ul. Raclawicka	196
239	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Raclawicka	238
240	Sułkowice	Kapliczka	ul. Raclawicka	k. nr 96
241	Sułkowice	Kaplica Upadku Chrystusa	ul. Raclawicka	k. nr 200
242	Sułkowice	Zagroda - budynek mieszkalny i budynek gospodarczy	ul. Stroma	20
243	Sułkowice	Kapliczka - krzyż	ul. Turystyczna	k. nr 81
244	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Wspólna	118
245	Sułkowice	Budynek mieszkalny	ul. Wspólna	190
246	Sułkowice	Kapliczka - figura Chrystusa Ecce Homo	ul. Wspólna	k. nr 108
247	Targanice Dolne	Budynek mieszkalny	ul. Dobra	24
248	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	73
249	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	112
250	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	126
251	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Beskidzka	191
252	Targanice	Kościół par. pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny	ul. Beskidzka	dz. nr 1133/2
253	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Beskidzka	k. nr 28
254	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Beskidzka	k. nr 73
255	Targanice	Kapliczka-figura Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej	ul. Beskidzka	k. nr 199
256	Targanice	Kapliczka-figura Najświętszej Marii Panny	ul. Dobra	k. nr 68
257	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Floriańska	61
258	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Floriańska	k. nr 43

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

259	Targanice	Budynek mieszkalny - plebania	ul. Jawornicka	2
260	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Kalinowa	k. nr 12
261	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Kasztanowa	1
262	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Łagodna	12
263	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Nad Potokiem	51
264	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Nad Potokiem	k. nr 35
265	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Nowa Wieś	76
266	Targanice	Budynek mieszkalny	ul. Wesoła	41
267	Targanice	Kapliczka-krzyż	ul. Wesoła (róg Beskidzkiej)	k. nr 1
268	Zagórnik	Krzyż	os. Górka	k. nr 1
269	Zagórnik	Budynek mieszkalny	ul. Biadasowska	35a
270	Zagórnik	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ul. Biadasów I	90
271	Zagórnik	Kapliczka postumentowa z figurą Matki Boskiej	ul. Inwałdzka	dz. nr 2181/12
272	Zagórnik	Kapliczka „latarniowa” z figurką Chrystusa Ukrzyżowanego	ul. Inwałdzka	k. nr 16
273	Zagórnik	Budynek mieszkalny	ul. Oazowa	6
274	Zagórnik	Kaplica pw. św. Bartłomieja	ul. Solakiewicza	dz. nr 2352/2

*Obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

5.7. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Stanowiska archeologiczne są bardzo ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy Andrychów. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych nie uda się zidentyfikować nowych śladów osadniczych.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie gminy Andrychów zlokalizowanych jest 25 obiektów archeologicznych (Tabela nr 4) ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Andrychów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI	NR STANOWISKA NA OBSZARZE
1	Roczyny	106-50	2	21
2	Andrychów	106-51	1	1
3	Inwałd	106-51	1	1
4	Inwałd	106-51	1	28
5	Inwałd	106-51	2	29
6	Inwałd	106-51	3	30
7	Inwałd	106-51	4	31

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

8	Inwałd	106-51	5	32
9	Andrychów	107-50	4	10
10	Roczyny	107-50	1	9
11	Targanice	107-50	1	11
12	Andrychów	107-51	2	1
13	Andrychów	107-51	3	2
14	Inwałd	107-51	6	7
15	Sułkowice	107-51	1	3
16	Sułkowice	107-51	2	4
17	Sułkowice	107-51	3	5
18	Zagórnik	107-51	1	6
19	Targanice	108-50	2	2
20	Targanice	108-50	3	3
21	Targanice	108-50	4	4
22	Rzyki (Na Hucie)	108-51	4	4
23	Rzyki	108-51	1	1
24	Rzyki	108-51	2	2
25	Rzyki	108-51	3	3

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli okazje,
- T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Poniżej przedstawione zostały wyniki analizy SWOT (Tabela nr 5), skoncentrowanej wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego w gminie Andrychów. Oznacza to, że obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe. W tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem kilkusetletnia historia gminy, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE W GMINIE ANDRYCHÓW	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• zróżnicowany krajobraz przyrodniczy i kulturowy; • walory przyrodniczo - krajobrazowe; • położenie na terenie Beskidu Małego, obszaru Natura 2000; • zaktualizowana gminna ewidencja zabytków; • opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy, pokrywające gminę w całości; • duża ilość obiektów zabytkowych, podlegających ochronie, w tym okazały zespół pałacowo - parkowy Bobrowskich w Andrychowie; • starówka andrychowska wraz z pięknym parkiem; • żywa kultura i tradycje lokalne: działalność Kół Gospodyń Wiejskich, zespoły folklorystyczne, tradycje kulinarne;	• słabo rozwinięta sieć ścieżek przyrodniczo - edukacyjnych; • rozproszona zabudowa; • brak czynnej ochrony obiektów zabytkowych, w szczególności architektury drewnianej i kapliczek - obiekty prywatne; • niska świadomość społeczna w zakresie własnego dziedzictwa; • brak opieki nad cmentarzem żydowskim ze strony podmiotów odpowiedzialnych; • niewystarczający stan zabezpieczenia zabytków i postępujący proces ich niszczenia; • zdewastowany klasycystyczny pałac w Andrychowie, brak wykorzystania jego potencjału turystycznego i gospodarczego. • słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna, mająca wpływ na potencjał turystyczny gminy - szczególnie z kierunku

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• tradycje pszczelarskie; • rozwinięta informacja turystyczna; • rozbudowana i zróżnicowana baza turystyczna - różnorodna oferta; • gęstość bazy noclegowej, popularność miejsc noclegowych na terenie gminy; • intensywność ruchu turystycznego; • możliwość korzystania z atrakcji turystycznych w otoczeniu (Wadowice, Kalwaria Zebrzydowska, Oświęcim, Zator, Beskid Żywiecki, itp.) - uzupełnianie własnej oferty, baza wypadowa; • aktywnie działające instytucje kultury: Miejskim Domu Kultury w Andrychowie, w Wiejskich Domach Kultury w: Inwałdzie, Sułkowicach - Łęgu, Targanicach i Zagórniku, Towarzystwa Miłośników Andrychowa, Izba Regionalna, Muzeum Historyczno - Etnograficzne w Andrychowie; • przynależność do Lokalnej Grupy Działania Wadoviana.	Krakowa; • niewystarczająca infrastruktura szlaków i ścieżek turystycznych; • brak ścieżek rowerowych; • brak tras narciarstwa biegowego; • mała ilość miejsc widokowych w górach; • brak ochrony punktów widokowych; • niewykorzystany potencjał turystyczny Pańskiej Góry.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• zmiana wizerunku gminy z przemysłowego na rekreacyjno - turystyczny - szczególnie wśród klientów ze Śląska; • rozwój skutecznego system promocji i informacji turystycznej w regionie małopolskim; • kreatywność inwestorów turystycznych; • potencjał dla rozwoju produktów regionalnych; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • podniesienie poziomu życia ludzi;	• niewystarczający stopień postrzegania gminy jako rekreacyjno - turystycznej wśród mieszkańców Małopolski; • mały odsetek turystów zagranicznych; • brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków; • brak skutecznej egzekucji prawa; • brak realnych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • brak mechanizmów efektywnego wdrażania

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• wykorzystanie walorów przyrodniczych i zasobów kulturowych dla rozwoju turystyki; • wzrost świadomości w widzeniu obiektu zabytkowego jako miejsca do życia i jako lokowanie kapitału; • rozszerzenie i polepszenie bazy noclegowej i gastronomicznej; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wzrost rangi aktywnego wypoczynku w kształtowaniu się nowego stylu życia i spędzania wolnego czasu; • rozwój działalności gospodarczej o charakterze turystycznym na bazie dziedzictwa kulturowego; • zatrzymanie degradacji substancji zabytkowej i poprawa estetyki miejscowości; • zwiększenie technologicznych możliwości prezentowania i promowania oferty kulturalnej gminy w otoczeniu.	strategii, planów, programów itp.; • jednowymiarowe postrzeganie zasobów dziedzictwa kulturowego: wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie - jedynie jako zasobu historycznego; • nieuwzględnianie charakteru regionalnej architektury w nowych inwestycjach; • brak dostatecznego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • degradacja krajobrazu kulturowego w wyniku presji urbanistycznej; • zanik wrażliwości na regionalne wartości zabytkowe w budownictwie prywatnym i publicznym.
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieki nad zabytkami.
- Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

Priorytety i kierunki działań sformułowane są w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza 4 - letni okres obowiązywania Programu. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania Gminnego programu opieki nad zabytkami. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji programu, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zrealizowanych zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 6, 7 i 8.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi priorytetami:

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jeden z głównych czynników rozwoju społeczno - gospodarczego gminy.

PRIORYTET II: Sprawne i nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego.

PRIORYTET III: Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych w celu budowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu.

Tabela nr. 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jeden z głównych czynników rozwoju społeczno - gospodarczego gminy		
NAZWA CELU	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów. Ścisła współpraca z Miejskim Domem Kultury w Andrychowie, Wiejskimi Domami Kultury na terenie gminy, Izbą Regionalną oraz Muzeum Historyczno - Etnograficznego w Andrychowie.	Ilość podjęcia wspólnych działań
	Oznaczenie obiektów zabytkowych oraz pomników przyrody w terenie: - umieszczenie tablic zawierających historię obiektu na wszystkich obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektach sakralnych.	Ilość oznakowanych obiektów, ilość zamieszczonych tablic
	Zwiększenie uwagi na prawidłowość treści dokumentów dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami przy opracowywaniu nowych dokumentów gminnych o charakterze strategicznym (planów miejscowych, strategii, programów).	Ilość zweryfikowanych dokumentów, udział w pracach planistycznych
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków	Umieszczenie na stronie internetowej gminy spisu obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami.	Stały nadzór nad dokumentami (ich aktualizacja).
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie miasta; 2. Aktualizacja zmian w stosunkach własnościowych oraz zmian stanu prawnego jak aktualne formy ochrony; 3. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną; 4. Propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji; 5. Udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

	przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.	
	Przyjęcie przez Radę Miejską Gminnego programu opieki nad zabytkami oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.	Weryfikacja podmiotów wskazanych w programie do realizacji określonych zadań oraz zapoznanie ich z określonymi zadaniami
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo - konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, stanowiących własność gminy oraz dofinansowanie prac rewitalizacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy.	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, ilość wydanych środków, ilość zaplanowanych zadań
	Prowadzenie okresowych kontroli stanu zachowania obiektów zabytkowych: stanowiących własność gminy, w celu wytypowania najbardziej zagrożonych, wymagających niezbędnych remontów, na tej podstawie opracowanie planu remontów.	Ilość odbytych kontroli, ilość obiektów, w których przeprowadzono remont, konserwację
	Kontynuowanie udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.	Ilość i wartość wnioskowanych/ przyznanych dotacji
Podjęmowanie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników urzędu	Podnoszenie poziomu wykształcenia pracowników Urzędu Miejskiego zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzanie odpowiednich szkoleń.	Ilość przeprowadzonych szkoleń

Tabela nr. 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Sprawne i nowoczesne zarządzanie zasobem dziedzictwa kulturowego		

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

NAZWA CELU	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Działania organizacyjne związane z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego	Korelowanie zapisów gminnej ewidencji zabytków z zapisami w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy.	Udział w pracach planistycznych
	Prowadzenie monitoringu możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.	Bieżący monitoring

Tabela nr. 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III

PRIORYTET III: Działania edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych w celu budowania tożsamości kulturowej oraz promocja zewnętrzna wartości kulturowych regionu		
NAZWA CELU	ZAKRES ZADAŃ	SPOSÓB WERYFIKACJI
Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy	Dążenie do organizacji imprez dotyczących rocznic historycznych. Organizowanie wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków. Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu. Coroczne opracowanie kompleksowego programu imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych na terenie miasta.	Bieżące śledzenie obchodów rocznicowych związanych z wydarzeniami historycznymi
	Upowszechnianie informacji na temat dobrych praktyk konserwatorskich.	Publikacje na stronie internetowej gminy
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy	Zapoznanie mieszkańców z zagadnieniami dotyczącymi gminnej ewidencji zabytków oraz przybliżenie skutków prawnych z tym związanych.	Publikacje na stronie internetowej gminy
	Stworzenie „vademecum” poświęconego zabytkom dla właścicieli obiektów zabytkowych dotyczącego prac i obowiązków, gdzie zostaną określone także warunki współpracy z właścicielami.	i w prasie lokalnej, działania organizacyjne, konsultacyjne,
	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów	organizacja wystaw,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy.	konkursów
Nagłaśnianie, promowanie i informowanie lokalnej społeczności, o ważnych odkryciach konserwatorskich i archeologicznych, w celu budowania tożsamości historycznej oraz kreowania właściwych zachowań wobec dziedzictwa kulturowego.	
Wspieranie działań i ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze ochrony zabytków.	
Współpraca z uczelniami wyższymi polegająca na wprowadzeniu problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych.	
Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	
Wspieranie edukacji młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej: konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jego zabytki, wystaw, wycieczek itp.	
Propagowanie zabytków poprzez inicjatywy: - Narodowego Instytutu Dziedzictwa, np. poprzez organizowane corocznie Europejskiej Dni Dziedzictwa, konkurs filmowy „Zabytkomania”, program „Wolontariat na rzecz dziedzictwa”, - Narodowego Centrum Kultury, które zajmuje się działaniami związanymi z edukacją kulturalną, podwyższaniem kwalifikacji kadr związanych z działalnością kulturalną.	

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Poza wyżej wymienionymi zdaniami gmina zaplanowana konkretne zadania wraz z wstępnym zabezpieczeniem środków w budżecie gminy (Tabela nr 9).

Tabela nr 9. Przewidywane zadania wraz z wydatki na obiekty zabytkowe w latach 2017 - 2020

LP.	OBIEKT	ZAKRES PRAC	PLANOWANE WYDATKI (w zł)
1	Konserwacja zabytkowej dzwonnicy w Roczynach	Dokumentacja projektowa - rok 2017	13 500,00
2	Prace konserwatorskie i restauratorskie wnętrza kaplicy (wyposażenia ruchomego) pw. Św. Bartłomieja w Zagórniku	Dokumentacja projektowa - rok 2017	14 590,00
3	Pałac Bobrowskich	Dokumentacja projektowa, roboty budowlane 2017 - 2020	16 000 000,00
4	Kamienica Rynek 3	Dokumentacja projektowa - rok 2017	27 183,00

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych w nim priorytetów. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:
 - wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy;
 - wykonywanie decyzji administracyjnych z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 - ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
 - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.
 - ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.;
 - ustawa Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.;
 - ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.;
 - ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.;
 - ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z dnia 25 października 1991 r.;
 - ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r.;
- ustawa o podatkach i opłatach lokalnych z dnia 12 stycznia 1991 r.;
- ustawa o podatku od spadku i darowizn z dnia 28 lipca 1983 r.;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Andrychów;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- dotacje wojewódzkie i powiatowe;
- dotacje gminne;
- dotacje Ministra Administracji i Cyfryzacji - fundusz kościelny;
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów;
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- fundusze od fundacji.

• Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;
- źródła z programu Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020;
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.) dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Środki Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - środki finansowe z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda, poprzez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zabytków położonych na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym. Zgodnie z Regulaminem finansowania prac przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków ze środków Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie, wnioskodawca może ubiegać się o udzielenie dotacji na następujące prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

• Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Radę Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego - zgodnie z uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego, wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku.

Dotacje powiatu wadowickiego - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXXIX/472/14 Rady Powiatu w Wadowicach z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia zasad przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze Powiatu Wadowickiego. Podstawą do przyznania dotacji jest złożenie do Starostwa Powiatowego w Wadowicach wniosku na formularzu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały. Wniosek musi zostać złożony w formie papierowej. O dniu złożenia wniosku decyduje data wpływu do urzędu. Wniosek o przyznanie dotacji w danym roku składa się do 15 października roku poprzedniego. Termin końcowy realizacji zadania będący jednocześnie terminem

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

wykorzystania dotacji nie może wykraczać poza dzień 31 grudnia roku, w którym dotacja została przyznana.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2016 poz. 446) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez radę gminy.

Dotacje Gminy Andrychów - zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXX-315-17 z dnia 19 stycznia w sprawie ogłoszenia tekstu jednolitego tekstu Uchwały nr XVII-164-15 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków. Kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa. Wnioski należy składać w terminie do 30 sierpnia roku poprzedzającego rok budżetowy, w którym zaplanowano realizację zadania.

• **Konkurs pn. „Mecenat Małopolski”**

Samorząd Województwa Małopolskiego udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych przez podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku. Głównym założeniem jest zwiększenie udziału sektora non-profit w realizacji zapisów strategii województwa małopolskiego dotyczących kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym roku organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, spółdzielnie, socjalne, kluby sportowe i spółki, które nie osiągają zysku z prowadzenia swojej działalności mogą ubiegać się o finansowe wsparcie projektów o dużych walorach artystycznych, promujące różnorodność kulturową regionu.

W ramach konkursu dofinansowane zostaną przede wszystkim zadania: wzmacniające tożsamość regionalną, prezentujące dzieła sztuki i niezależne inicjatywy artystyczne oraz promujące kulturę i tradycję mniejszości narodowych oraz grup etnicznych. Dofinansowanie otrzymają także inicjatywy digitalizujące dobra kultury, kreujące postawy obywatelskie i wzmacniające integrację międzypokoleniową. Maksymalna kwota dotacji na realizowane projekty nie może być wyższa niż 80% całkowitych kosztów zadania.

• **Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski”**

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Konkurs „Ochrona zabytków Małopolski” został przyjęty uchwałą nr LVI/917/14 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 października 2014 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa małopolskiego. Z budżetu Województwa Małopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie województwa małopolskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe oraz będących w złym stanie technicznym.

Wnioski o dotację można składać do dnia 15 grudnia każdego roku kalendarzowego dla prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach z całorocznym harmonogramem prac planowanych do wykonania w kolejnym roku.

Dotacje obejmują prace na zabytkach nieruchomych - będących układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa, także obronnego i dawnego przemysłu, zabytkowymi cmentarzami i miejscami upamiętniającymi wybitne osoby i wydarzenia historyczne - oraz zabytków ruchomych będących wybitnymi dziełami dawnej sztuki (malarstwa sztalugowego, rzeźby, polichromii), rzemiosłem artystycznym i sztuką użytkową; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych oraz wytworami techniki charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwój cywilizacyjny.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię ciepłą.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły - wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Program Dom Kultury+

Organizatorem Programu Dom Kultury+ jest [Narodowe Centrum Kultury](#). Jest on realizowany zgodnie z założeniami [Paktu dla Kultury](#). Celem strategicznym Programu Kultura - Interwencje jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym. Pilotażowa edycja programu odbyła się w 2013 r.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura - Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• Bardzo Młoda Kultura. Wieloletni program wspierania edukacji kulturowej

Celem wieloletniego programu realizowanego w ramach Paktu dla Kultury przez Narodowe Centrum Kultury jest budowanie systemowych rozwiązań wzmacniających stymulowanie kreatywności i edukacji kulturowej przez 16 podmiotów wyłonionych w drodze konkursu - po jednym z każdego województwa.

Podstawowym celem programu jest wpieranie edukacji kulturowej w Polsce. Cel ten będzie urzeczywistniany przez realizację całego szeregu zadań pośrednich. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2016 - 2018. O dofinansowanie w ramach programu mogą

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

się ubiegać samorządowe instytucje kultury. Przy realizacji zadania wskazane jest nawiązanie współpracy poprzez zawarcie porozumienia lub utworzenie konsorcjum z następującymi podmiotami:

- kuratoriami oświaty, centrami i ośrodkami doskonalenia nauczycieli;
- publicznymi i/lub niepublicznymi instytucjami oświatowo - wychowawczymi;
- organizacjami pozarządowymi;
- instytucjami kultury;
- innymi podmiotami działającymi na polu edukacji kulturowej w województwie.

Każdy z wnioskodawców będzie mógł ubiegać się o dotację w wysokości od 300 do 900 tysięcy złotych na trzyletni okres realizacji dokumentu, a także wsparcie organizacyjne i merytoryczne od powołanego przez NCK zespołu zajmującego się jego obsługą. W ramach programu odbywać się będą coroczne spotkania wszystkich beneficjentów, w trakcie których będą się dzielić doświadczeniami i poszukiwać wspólnie rozwiązań.

9.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego 2017

Programy na 2017 r. w ramach dziedzictwa kulturowego:

- Kolekcje muzealne,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Miejsca Pamięci Narodowej za Granicą,
- Badanie polskich strat wojennych.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego udziela dotacji na badania archeologiczne zgodnie z przyjętym Rozporządzeniem z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

Rozporządzenie określa warunki i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na:

1) badania archeologiczne prowadzone ze względu na planowane albo realizowane:

- a) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- b) roboty ziemne lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

2) wykonanie dokumentacji badań archeologicznych, o których mowa w pkt. 1.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzająca realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań. Zasady udzielania określone są w art. 82a i 82b ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne.

9.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

• Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014 - 2020

Obecnie trwa przygotowanie trzech typów programów: transgranicznych, transnarodowych i międzyregionalnego na lata 2014 - 2020. Zasadniczą różnicą między trzema typami współpracy jest zakres terytorialny, w ramach którego można realizować wspólne przedsięwzięcia:

- obszary przylegające do granic państwowych, w przypadku programów współpracy transgranicznej. Programy transgraniczne służą przede wszystkim budowaniu więzi łączących społeczności po obu stronach granicy. Ich realizacja ma na celu wzmocnienie współpracy poprzez wzrost liczby wspólnych inicjatyw dotyczących między innymi ochrony środowiska, rozbudowy infrastruktury, wymiany kulturalnej, czy wzajemnych kontaktów młodzieży;
- duże zgrupowania europejskich regionów z kilku lub kilkunastu państw w ramach programów współpracy transnarodowej;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- wszystkie regiony UE w zakresie współpracy międzyregionalnej. Projekty, oparte na współpracy z partnerami zagranicznymi mogą dotyczyć między innymi kultury, sztuki, turystyki i promocji regionu.

• **Kreatywna Europa**

Kreatywna Europa to nowy program Unii Europejskiej oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Program ten będzie realizowany w latach 2014 - 2020 i będzie zawierał trzy komponenty: MEDIA, KULTURA i część międzysektorową z nowym instrumentem finansowym od 2016 r. Nowe priorytety, które pojawiają się w Kreatywnej Europie wynikają z analizy obecnej sytuacji sektorów kultury w Europie i problemów, jakie napotykają europejscy artyści. Są to przede wszystkim: budowanie kompetencji sektorów kultury i kreatywnych do skutecznego działania na poziomie ponadnarodowym oraz strategiczne budowanie i rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł i zwiększanie dostępu do kultury.

Komponent Kultura jest częścią programu Kreatywna Europa skierowaną do instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sektorach kultury i kreatywnych. Jego celem jest promocja europejskiej kultury i sztuki, zwiększanie mobilności artystów i dzieł europejskich, budowanie współpracy kulturalnej na poziomie ponadnarodowym, rozwijanie europejskiej publiczności oraz dostosowywanie sektorów kultury i kreatywnych do technologii cyfrowych i wdrażania innowacji.

• **Program Europa dla Obywateli 2014 - 2020**

Powyższy program jest kolejnym programem wspólnotowym skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych między innymi w tematyce dziedzictwa kulturowego, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli państw członkowskich.

Celami ogólnymi programu są:

- rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy;
- rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli;
- pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy.

Cele ogólne realizowane są na poziomie ponadnarodowym za pomocą celów szczegółowych, do których należy:

- gromadzenie członków społeczności lokalnych z całej Europy w celu wymiany doświadczeń, opinii i wartości;
- wspieranie działań, debat i refleksji na temat obywatelstwa europejskiego i demokracji przy współpracy z europejskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego;
- przybliżanie Europy obywatelom przez propagowanie europejskich wartości i osiągnięć z zachowaniem pamięci o jej historii;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- zachęcanie obywateli i organizacji obywatelskich we wszystkich krajach do wzajemnych kontaktów, umacniających dialog międzykulturowy (jedność w różnorodności), budowanie więzi między „starymi” a nowymi członkami UE.

Program składa się z dwóch obszarów tematycznych: Pamięć i Obywatelstwo europejskie oraz Demokratyczne zaangażowanie i uczestnictwo obywatelskie, które są uzupełnione przez działanie horyzontalne nazwane „waloryzacją”, sprowadzające się do analizy, rozpowszechniania i wykorzystania wyników projektów dofinansowanych z Programu „Europa dla Obywateli”. Minimalna kwota dofinansowania projektu to 60 000 euro, maksymalna 600 000 euro. Wsparcie finansowe Unii nie może przekroczyć 70% całkowitego budżetu. Wnioski mogą składać organizacje badające europejską politykę publiczną (ośrodki analityczne) lub organizacje społeczeństwa obywatelskiego, które przez swoje stałe i regularnie prowadzone działania wnoszą konkretny wkład w realizację celów programu Europa dla Obywateli, a ponadto spełniają wszystkie następujące wymagania:

- posiadają osobowość prawną co najmniej od czterech lat,
- działają na poziomie europejskim,
- nie są nastawione na zysk,
- mają siedzibę w jednym z krajów członkowskich UE, krajach EFTA i innych, jeśli podpisały one w 2014 r. protokół ustaleń z Komisją Europejską.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Program operacyjny infrastruktura i środowisko 2014 - 2020

Program Infrastruktura i Środowisko 2014 - 2020 to największy program finansowany z Funduszy Europejskich nie tylko w Polsce, ale i Unii Europejskiej. Główne obszary, na które zostaną przekazane środki to: gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu, transport i bezpieczeństwo energetyczne oraz ochrona zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Budżet programu wynosi ponad 27,4 mld euro z Funduszy Europejskich (FE), czyli ok. 115 mld zł.

Priorytet nr 8. Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego - alokacja z FE 467,3 mln euro: inwestycje w ochronę i rozwój dziedzictwa kulturowego oraz zasobów kultury, np. instytucji kultury, szkół artystycznych.

• Polska Cyfrowa PO PC 2014 - 2020

Projekt programu operacyjnego Polska Cyfrowa przygotowały Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju. Program został przyjęty przez rząd 8 stycznia 2014 r., 5 grudnia 2014 r. przez Komisję Europejską. Orientacyjna kwota przewidziana na nabory w 2015 r. to blisko 2,6 mld zł. Celem tego programu jest wykorzystanie potencjału cyfrowego do poprawy jakości życia. Ministerstwo Administracji wychodzi z założenia, że pełne wykorzystanie potencjału nowoczesnych technologii wymaga nie tylko budowy infrastruktury i usług, ale także wspierania kompetencji cyfrowych Polaków.

W ramach programu planuje się realizację czterech osi priorytetowych:

Oś priorytetowa I. Powszechny dostęp do szybkiego Internetu - alokacja UE - 1 020 222 652 EUR.

Cel szczegółowy 1. Wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach.

Oś priorytetowa II. E - Administracja i otwarty rząd - alokacja UE 949 604 018 EUR.

Cel szczegółowy 2. Wysoka dostępność i jakość e - usług publicznych.

Cel szczegółowy 3. Cyfryzacja procesów back-office w administracji rządowej.

Cel szczegółowy 4. Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego.

Oś priorytetowa III. Cyfrowa aktywizacja społeczeństwa - alokacja UE 145 000 000 EUR.

Cel szczegółowy 5. Zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym e-usług publicznych.

Cel szczegółowy 6. Pobudzanie potencjału uzdolnionych programistów dla zwiększenia zastosowania rozwiązań cyfrowych w gospodarce i administracji.

Oś priorytetowa IV. Pomoc techniczna - alokacja UE 57 668 000 EUR.

Cel szczegółowy 7. Wsparcie procesu zarządzania i wdrażania programu.

Cel szczegółowy 8 Informacja, promocja i doradztwo.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

• Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)

W latach 2009 - 2014 działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego otrzymały wsparcie w wysokości około 60 000 000 euro w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego dzięki Mechanizmowi Norweskiemu oraz Europejskiemu Obszarowi Gospodarczemu przez priorytet dotyczący promowania różnorodności kulturowej i artystycznej. Z udostępnionych przez Punkt Informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju nt. funduszy norweskich i EOG wynika, że kolejne środki w ramach tego funduszu będą dostępne na podobnych - do istniejących - zasadach i priorytetach wsparcia.

• Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego 2014 - 2020

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014 - 2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa Małopolskiego. Program składa się z 13 Osi Priorytetowych, na realizację których przeznaczone zostanie 2,87 mld euro z funduszy europejskich. Zdecydowana większość środków ok. 72% całkowitej alokacji przeznaczonej na Program pochodzić będzie z EFRR. 1,15 mld. zostanie przeznaczone na rozwój potencjału społeczno - gospodarczego poprzez wspieranie projektów zakładających wzrost zatrudnienia, rozwój przedsiębiorczości, rozbudowę infrastruktury wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej, poprawę ochrony środowiska. Pozostałe 28% czyli ok. 450 mln euro budżetu Programu pochodzące z EFS. ukierunkowanych zostanie na wyrównywanie szans na rynku pracy, wzrost zatrudnienia, inwestycje w kapitał ludzki.

• Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r.

Głównym celem ustawy jest zapewnienie skuteczności i powszechnego charakteru działań rewitalizacyjnych, a także ich kompleksowości i wprowadzenia mechanizmów koordynacji. Ustawa określa programowanie, koordynację i tworzenie warunków do realizacji procesu rewitalizacji przez jej interesariuszy jako fakultatywne zadanie własne gminy. Głównymi adresatami ustawy są organy samorządu terytorialnego oraz mieszkańcy gmin, na terenie których znajdują się obszary zdegradowane i w których prowadzone będą działania rewitalizacyjne.

Obecnie ważnym źródłem finansowania działań rewitalizacji, pokrywającym się z pierwszym okresem obowiązywania ustawy, będą środki europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (głównie EFS, EFRR oraz dodatkowo środki FS). Umowa Partnerstwa, czyli główny dokument ustanawiający ramy wdrażania środków unijnych w perspektywie budżetowej 2014 - 2020, wskazuje „miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji” jako jeden z pięciu tzw. obszarów strategicznej interwencji. Zgodnie z dokonanymi szacunkami, na działania rewitalizacyjne w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych przeznaczona zostanie co najmniej równowartość 25 mld zł. Środki te będą głównie dotyczyć regionalnych programów operacyjnych (RPO). Do tej kwoty należy także doliczyć wkład własny beneficjentów.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

10. Realizacja i finansowanie przez gminę Andrychów z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miejski powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Andrychów;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Andrychów;

Gmina Andrychów jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 20 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w tym 1 obiekt wpisany jest do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 10). W miarę możliwości gmina zobowiązuje się do sprawowania opieki nad tymi obiektami, poprzez utrzymywanie ich w dobrym stanie technicznym, finansowania i przeprowadzania remontów oraz bieżących konserwacji. Gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Tabela nr 10. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Andrychów

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Andrychów	ul. Batorego nr 9 (częściowo)	szkoła, ob. Zespół Szkół nr 2
2	Andrychów	ul. Beskidzka nr 23	cmentarz komunalny wraz z ogrodzeniem
3	Andrychów	ul. Dąbrowskiego nr 2	szkoła podstawowa im. Marii Konopnickiej
4	Andrychów	ul. Floriańska nr 5	budynek mieszkalny
5	Andrychów	ul. Kościuszki	Źródło Kościuszki
6	Andrychów	u zbiegu ul. Krakowskiej i ul. Grunwaldzkiej	Pomnik Grunwaldzki
7	Andrychów	ul. Krakowska nr 35	budynek mieszkalny, ob. Centrum Kultury i Wypoczynku
8	Andrychów	ul. Krakowska nr 69	park pałacowy
9	Andrychów	ul. Krakowska 74	budynek mieszkalny
10	Andrychów	ul. Krakowska nr 87	budynek mieszkalny

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

		(współwłasność)	
11	Andrychów	ul. Leśna	pomnik poświęcony Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II
12	Andrychów	Rynek	pomnik
13	Andrychów	Rynek 3	budynek mieszkalny
14	Andrychów	Rynek 10	budynek mieszkalny, obecnie siedziba Straży Miejskiej
15	Andrychów	Rynek 14	budynek mieszkalny
16	Andrychów	Rynek 15	budynek mieszkalny, obecnie siedziba Urzędu Miejskiego w Andrychowie
17	Andrychów	Rynek 24	budynek mieszkalny
18	Andrychów	Rynek nr 31(współwłasność)	budynek mieszkalny
19	Brzezinka	ul. Słoneczna 5	szkoła
20	Inwałd	ul. Wadowicka 148	budynek mieszkalny

Gmina planuje wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków w latach obowiązywania GPOnZ. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczane w budżecie gminy w przypadku realizacji zadań określonych w GPOnZ. Środki przeznaczone na zabytki są zabezpieczane w budżecie gminy w przypadku realizacji wyznaczonych zadań. Inaczej jest w kwestii udzielania dotacji na prace lub roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Kwota udzielanego dofinansowania nie jest stała i uzależniona jest od ilości wpływających wniosków. Zasady udzielania dotacji określa uchwała nr XXX-315-17 z dnia 19 stycznia w sprawie ogłódnienia tekstu jednolitego tekstu Uchwały nr XVII-164-15 Rady Miejskiej w Andrychowie z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskiego i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

W latach 2013 - 2016 gmina przeznaczyła na zabytki 1 001 732,35 zł (Tabela nr 11).

Tabela nr 11. Poniesione wydatki gminy Andrychów na zabytki w latach 2013 - 2016

LP.	OBIEKT	ZAKRES PRAC	PONIESIONE WYDATKI
ROK 2013			
Prace projektowe			
1	Zabytkowa kapliczka w Roczynach	Dokumentacja projektowa	380,00
2	Zabytkowa kaplica pw. św. Bartłomieja w Zagórniku	Dokumentacja projektowa	11 931,00
Roboty budowlane			
3	Zabytkowa kapliczka w Roczynach	Prace konserwatorskie	12 999,99
4	Kamienica Rynek 14	Prace budowlane polegające na zmianie sposobu użytkowania	64 218,83

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

		lokalu na parterze	
ROK 2014			
Prace projektowe + prace renowacyjne			
1	Kapliczka „Figury Matki Bożej z Dzieciątkiem” przy ul. Brzegi w Andrychowie	Dokumentacja projektowa, prace renowacyjne	31 141,00
Roboty budowlane			
1	Zabytkowa kapliczka w Roczynach	Prace renowacyjne	18 928,97
2	Zabytkowa kaplica pw. św. Bartłomieja w Zagórniku	Prace renowacyjne	334 953,79
3	Kamienica Rynek 14 w Andrychowie	Prace budowlane polegające na zmianie sposobu użytkowania lokalu na parterze	64 675,77
ROK 2015			
Prace projektowe			
1	Miejski Dom kultury w Andrychowie	Prace przedprojektowe	7 995,00
2	Urząd Miejski w Andrychowie Rynek 15 i 16	Dokumentacja projektowa rozbudowa i remont elewacji	10 000,00
ROK 2016			
Prace projektowe			
1	Zabytkowa kaplica pw. św. Bartłomieja w Zagórniku	Prace projektowe -wnętrze kaplicy	19 460,00
2	Biblioteka Miejska w Andrychowie	Dokumentacja projektowa -modernizacja budynku	17 220,00
3	Urząd Miejski w Andrychowie Rynek 15 i 16	Dokumentacja projektowa rozbudowa i remont elewacji	182 372,00
4	Kapliczka domkowa z poł. XIX w. położonej przy ul. Beskidzkiej obok numeru 50 w Andrychowie	Dokumentacja projektowa oraz prace renowacyjne	28 126,20
5	Kamienica Rynek 3 w Andrychowie	Dokumentacja projektowa rozbudowa i odtworzenie budynku	27 552,00
6	Pałac Bobrowskich w Andrychowie	Dotacja celowa na wykonanie programu funkcjonalno użytkowego dla rewitalizacji pałacu	202 777,80

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

W kolejnych latach 2017 - 2021 planowane jest wydanie 16 055 273,00 zł. Szczegóły wydatków zostały przedstawione w Tabeli nr 9.

Dodatkowo w wykazie wieloletnich przedsięwzięć gminy Andrychów na lata 2017 - 2020 w wydatkach majątkowych zaplanowana jest kwota 4 260 000,00 na zakup nieruchomości w Andrychowie przy ul Krakowskiej 69 na rzecz Gminy (Pałac Bobrowskich), z rozbiem na cztery raty:

- w 2017 r. - kwota 1 260 000,00 zł,
- w 2018 r. - kwota 1 000 000,00 zł,
- w 2019 r. - kwota 1 000 000,00 zł,
- w 2020 r. - kwota 1 000 000,00 zł.

Ważne jest aby finansowe wsparcie gminy w latach 2017 - 2020 przy zadaniach z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego, w miarę możliwości, z każdym kolejnym rokiem systematycznie wzrastało do pewnego, stałego poziomu finansowania (np. procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie). Pozwoli to potencjalnym beneficjentom na zaplanowanie inwestycji w perspektywie kilkuletniej (np. gdy w ciągu jednego roku nie jest możliwe zakończenie prac). Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Zadania GPONZ mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. regionalne izby tradycji, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia, parafie).

Podsumowanie

GPONZ wytycza kierunki polityki władz samorządowych w tak ważnych kwestiach jak ochrona i promocja lokalnych cech kulturowych.

Ważnym elementem przyjętego dokumentu jest rozwój i promocja walorów turystycznych miasta, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych, bogactwa przyrody oraz regionalnej tradycji.

Przyjęty dokument akcentuje rolę gminy w zachowaniu unikatowych cech obiektów zabytkowych oraz lokalnej specyfiki budowlanej poprzez uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego zagadnień związanych z ochroną zabytków.

GPONZ podkreśla rolę całej społeczności lokalnej - właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, jednostek organizacyjnych gminy, władz samorządowych oraz wszystkich mieszkańców w zachowaniu miejscowego dziedzictwa kulturowego.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

11. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r.- Prawo budowlane;
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska;
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
16. Materiały udostępnione przez Urzędu Miejskiego w Andrychowie;
17. Materiały konserwatorskie udostępnione przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie;
18. „Ziemia Wadowicka” Aleksy Siemionow, monografia turystyczno - krajoznawcza, Wadowice 1984, Komisja Turystyki Górskiej Oddziału PTTK „Ziemia Wadowicka” w Wadowicach;
19. A. Zwoliński - „Miasto Ankwiczów. Z dziejów Andrychowa”;
20. M. Kulczykowski - „Dwa wieki miasta Andrychowa”, książka „Andrychów w Beskidzie Małym”;
21. www.nid.pl;
22. www.nimoz.pl;
23. www.stat.gov.pl/gus;
24. www.isap.sejm.gov.pl.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

12. Spis tabel, rysunków i zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Andrychów;
2. Tabela nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Andrychów;
3. Tabela nr 3. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Andrychów;
4. Tabela nr 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Andrychów;
5. Tabela nr. 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I;
6. Tabela nr. 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II;
7. Tabela nr. 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III;
8. Tabela nr 9. Przewidywane zadania wraz z wydatki na obiekty zabytkowe w latach 2017 - 2020;
9. Tabela nr 10. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Andrychów;
10. Tabela nr 11. Poniesione wydatki gminy Andrychów na zabytki w latach 2013 - 2016;
11. Rys. nr 1. Wyznaczony obszar przeznaczony do rewitalizacji;
12. Zdjęcia nr 1, 2, 3. Pierzeje Rynku w Andrychowie;
13. Zdjęcia nr 4, 5. Kościół parafialny pw. św. Macieja;
14. Zdjęcie nr 6. Kostnica przy kościele parafialnym pw. św. Macieja;
15. Zdjęcie nr 7. Ogrodzenie z kaplicami drogi krzyżowej oraz bramką przy kościele parafialnym pw. św. Macieja;
16. Zdjęcia nr 8, 9. Plebania przy kościele parafialnym pw. św. Macieja;
17. Zdjęcia nr 10, 11. Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny;
18. Zdjęcie nr 12. Kaplica grobowa Romerów w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny;
19. Zdjęcie nr 13. Dziedziniec odpustowy w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny;
20. Zdjęcie nr 14. Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny;
21. Zdjęcie nr 15. Kościół parafialny pw. św. Jakuba;
22. Zdjęcie nr 16. Plebania w zespole kościoła parafialnego pw. św. Jakuba;
23. Zdjęcie nr 17. Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, ul. Beskidzka, Targanice;
24. Zdjęcia nr 18, 19. Kaplica pw. Św. Bartłomieja, ul. Solakiewicza, Zagórnik;
25. Zdjęcia nr 20, 21. Pałac Bobrowskich;
26. Zdjęcie nr 22. Stajnia pałacowa, obecnie kawiarnia i restauracja w zespole;
27. Zdjęcie nr 23. Pałac Romerów w zespole pałacowo - parkowym Romerów;
28. Zdjęcie nr 24. Oficyna mieszkalna w zespole pałacowo - parkowym Romerów;
29. Zdjęcia nr 25, 26. Kaplica grobowa Hörunterów na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Andrychów na lata 2017 - 2020

- 30.** Zdjęcie nr 27. Kaplica grobowa Kosvitzkych na cmentarzu komunalnym, ul. Beskidzka, Andrychów;
- 31.** Zdjęcie nr 28. Kaplica cmentarna pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy na cmentarzu parafialnym, ul. Wadowicka, Inwałd;
- 32.** Zdjęcia nr 29, 30, 31. Kapliczka Andrychów, ul. Głowackiego, Kapliczka Brzezinka, ul. Podgórska, Kapliczka Roczyny, ul. Polna - Podgórska;
- 33.** Zdjęcia nr 32, 33. Kapliczka Andrychów, ul. Beskidzka, kapliczka Inwałd, ul. Wadowicka;
- 34.** Zdjęcie nr 34. Kapliczka Inwałd, ul. Spacerowa;
- 35.** Zdjęcie nr 35. Kaplica - dzwonnica Brzezinka, os. Złota Górka;
- 36.** Zdjęcia nr 36, 37, 38. Kaplica Brzezinka, ul. Słoneczna, kapliczka Inwałd, ul. Rolna, kapliczka Roczyny, ul. Jana Nowaka;
- 37.** Zdjęcia nr 39, 40. Krzyż Targanice, ul. Beskidzka, krzyż Zagórnik, os. Górka;
- 38.** Zdjęcie nr 41. Wieża ciśnień, ul. Krakowska 83, Andrychów;
- 39.** Zdjęcie nr 42. Pomnik - samolot, ul. Krakowska, Andrychów.